БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Совedэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 213 (8433) | 1957 оной сентябриин 8, воскресенье | Оэн 20 мүнгэн

БААТАР ГАБЬЯАТА СОВЕТСКЭ ТАНКИСТНУУДТА АЛДАР СОЛО!

ТАСС-эй фотохронико.

Танкистнуудай Үдэр

Мүнөөдэр советскэ арад, тэрэнэй Зэбсэгтэ хүсэнүүд Танкистнуудай Үдэрые тэмдэглэжэ байна. Заншалта энэ һайндэртэ бэлэдхэл хэгдэхэ зуура, хото, хүдөө нютагуудаар, сэрэгэй частьнууд болон дайшалхы корабльнууд дээрэ манай ороной танкова промышленностиин бии болгогдоһон ба хүгжэһэн түүхэ тухай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ, бусадшье байлдаануудта танкистнуудай үйлдэһэн габьяанууд тухай элидхэл ба хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэ. ДОСААФ-ай эхин эмхинүүдтэ автомобильна ба мотоциклетнэ спортоор олон зоной мүрысөөн үнгэргэгдэнэ.

Совет арад амгалан тайбан ажалыень хёрхо хурсаар хамгаалжа байгаа Зэбсэгтэ хүсэнүүдтээ, тэрэ тоодо танкова сэрэгүүдтээ угаа ехэ дуратай юм. Тэдэ сэрэгүүдэй техникые улам хүсэтэй, сэрэгшэдыень улам шадабаритай болгохын түлөө хүсэ шадалаа, зөөри зөөшөө гамнадаггүй юм.

Ороноо индустриализацилха ба коллективизацилха, эрдэм мэргэжэл шудалһан олон тоото кадрнуудые бии болгохо гэһэн Коммунистическэ партиин сэсэн мэргэн политикын шууд бэелүүлэгдэһэнэй ашаар манай орон автомобиль, трактор, самолёт болон бусад орёо оньһон машинануудые бүтээдэг промышленностьтай болоо. Манай промышленностиин бүтээн гаргаһан танкнуудай хүрэнгэтэн гүрэнүүдэй танкнуудта орходоо эрхим һайн шанартай байһаниинь Совет Эхэ ороной түлөө болоһон олон тоото байлдаануудта элеэр харагдаа.

Арад зонойнгоо, түрэл Партиин ба Правительствынгаа анхарал оролдолгые советскэ танкистнууд харюулжа шадаһаншье, хойшодоошье шадаха байна. Илангаяа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай болоһон жэлнүүдтэ, Советскэ Армиин бронетанкова ба механизированнэ сэрэгүүд фашистска Германиие, империалистическэ Японие бута сохихо хэрэгтэ тусгаар ехэ үүргэ дүүргэһэн байха юм. Дайнай боложо байһан газарта ябахадаа советскэ танкистнууд жэшээлэшэгүй ехэ баатаршалга гаргажа, Эхэ оронойнгоо урдахи нангин уялгые нэрэтэй солотойгоор дүүргэһэн байгаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ 250 мянган танкистнууд Советскэ Союзай орденууд ба медальнуудаар шагнагдаһан, 1142 танкистнуудта Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэ олгогдоһон, зүгөөр тэдэнэй 16-дань энэ үндэр нэрэзэргэ хоёр дахин олгогдоһон байна. Энэ хадаа манай танкнуудай эрхим һайн шанартай байһанай, советскэ танкистнуудай эрдэм бэлиг түгэлдэр, Эхэ орондоо инаг дуратай, үнэн сэхэ байһанай бодото гэршэ мүн ха юм.

Советскэ Армиин сэрэгшэд, түбхын түрүүн манай алдарта танкистнууд өөһэдынгөө дайшалхы машинанууд дээрэ эрхэ сүлөөгэй эрдэни хайрые Европын болон Азиин хэдэ хэдэн арадуудта асаржа, тэдэниие фашистско - империалистическэ дарлалтаһаа сүлөөлһэн байна. Социализм байгуулжа байгаа арадай демократиин оронууд совет арадай, тэрэнэй Армиин аша туһые хэзээдэшье мартахагүй юм.

Мүнөө үедэ, атомна дайнай аюулай бүри ехэ боложо байха үедэ, бронетанкова сэрэгүүдэй удхашанарынь улам ехэ болоо. Тэдэнэр хүсэ ехэтэй буунуудтай, зузаан булад хуягтай, түргэн бушуу ябадалтай байһан туладаа добтолжо ороһон сэрэгүүдэйнгээ түрүү зэргэдэ ябаха, дайсанай хамгаалгын хэрэм бэхижүүлгэнүүдые һандарган һалгааха, тэдэнэй обороные сүм сохихо аргатай байдаг гээшэ.

Уласхоорондын байдалай шахардуу шанга байһан сагта манай Армиин, тэрэ тоодо танкистнуудай урда айхабтар харюусалгатай зорилго табигданхай. Советскэ танкистнууд дайшалхы техникые шадамар бэрхээр шудалжа, эрдэм һургууляа эли бодо дээшэлүүлжэ, Эсэгэ ороноо, эб найрамдалай хэрэгые хамгаалхаар хэзээдэ бэлэн байха ёһотой.

Советскэ Армиин ба Далайн-Сэрэгэй Флодой дайшалхы резервынь — Арми, Авиаци ба Флодто туһалха һайн дуранай бүлгэм (ДОСААФ) мүн юм. ДОСААФ-ай организацинууд манай зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ туһалха талаар, илангаяа оборонно-ниитын хүдэлмэри эмхидхэхэ, резервнүүдые бэлэдхэхэ талаар аша үрэ ехэтэй ажал хэнэ. Гэхэтэй хамта, ДОСААФ-ай олон эмхинүүд үшөөл һулаар хүдэлнэ. Аймаг, районуудай, городуудай партийна, комсомольско организацинууд ДОСААФ-ай хүдэлмэридэ үдэр бүри туһа хүргэхэ, гол зорилгоёо дүүргэхэдэнь али болохо дэмжэлгэ үзүүлхэ ёһотой.

Советскэ танкистнууд болон танкова промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд эрдэм бэлигээ дээшэлүүлжэ, дайшалхы бэлэн байлгаяа шангадхажа, эб найрамдалай хэрэгые, Эхэ оронойнгоо аша туһые хамгаалха уялгатай. Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэри доро манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй, манай танкистнуудай тэрэ нангин уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэнь лабтай.

Советскэ танкистнуудта алдар соло!

Угаараа танкистнууд

УЛЬЯНОВСК, сентябриин 6. (ТАСС). 1937 ондо зүүн хилэ дээрэ манай Японой империалистнууд хорото добтолгонуудые хэдэг болоһон байгаа. Нэгэ тулалдаанай үедэ хилын харуулшан Семен Лагода эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ, наһа бараһан байгаа. Энээн тухай суу бүхы орон дотор тараа һэн. Энэ ушар тухай Ульяновска областиин Воецкое гэжэ тосхондо ажаһуудаг Михеевтэнэй гэр бүлэдэ мүн лэ мэдэгдэһэн байгаа.

Тэрэ колхозой зүгышэн Дмитрий Федорович Михеевэй 9-дэхи хүбүүниинь Иван дураараа армида ошожо Алас Дурнын зүгтэй хилэ дээрэ алба хэдэг болоо һэн. Удангүй тиигэһээр Дмитрий Федоровичын табан хүбүүд Зүүн хилэ дээрэ алба хэдэг болоод байхадань, аха дүүнэр Михеевтэнэй танкова дайшалхы экипаж байгуулагдаа һэн.

1941 ондо аха дүү Михеевтэнэй алба хэдэг танкова часть баруун хилэ дээрэ ошоһон һэн. Фашистнуудтай болоһон түрүүшын байлдаануудай үедэ Иван, тиигээд Александр хүбүүдынь алуулһан байгаа.

Үбгэн эсэгэнь хэды гашуудашабашье, Эхэ ороноо хамгаалха хэрэгые өөрынгөө гашуудалһаа үлүү тооложо, Алас Дурна зүгтэ Михеевтэнэй хоёрдохи танкова экипаж байгуулха тухай оролдоо һэн. Энэ экипажда Михаил, Семен, Петр гэжэ хүбүүдынь ороһон байгаа. Тиигэжэ бага хүбүүдынь эсэгынгээ нөөсэлһэн мүнгөөр бүтээгдэһэн танкда һуугаа һэн. Танкистнууд Михеевтэн Сталинградай түлөө дайлалдаа, Берлиниие добтололсоо, Манжуриин талаар дайлалдан гараа. Баатарлиг ахадүүнэр дайшалхы габьяагайнгаа түлөө хамта дээрээ 46 орденууд болон медальнуудаар, эсэгынь «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагдаһан байна.

Дайнай һүүлээр ахадүүнэрэй гурбаниинь амгалан ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байна. Тиихэдэ дүрбэн хүбүүдынь танкова частьнуудта алба хэһээр. Дмитрий Федоровичын ашанар Валентин Альбер хоёр мүнөө танкова училищинуудта ороо.

Намарай сэлмэг үдэрнүүд боложо эхилбэ. Энээхэн үедэ эдэбхи хэшээлээ улам эршэдхэн, унаһан малгайгаа абангүй ажаллая!

Түрүүшын тараан гүрэндэ тушаагдаба

Сентябриин 5-най үдэр Баргажанай аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозойхид 80 центнер шэнэ ургасын тараа Хилганын заготзерногой пунктда тушааба.

Мүнөө жэлдэ энэ колхоз хамта дээрээ 25 мянга гаран пүүд тараа гүрэндэ тушааха юм.

Тараа тушаалга үргэлжэлһээр.

Д. Гыргенов.

Тараа хуряалга, тушаалга удаарна

МУХАРШЭБЭР. (Телефоноор абтаба). Энэ жэлдэ Мухаршэбэрэй аймагай тараанай ургаса урда жэлэйхитэй сасуулбал муу бэшэ юм.

Гашейн МТС-эй харьяата «Коммунизм» колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Ерофеев) тус МТС-эй 4-дэхи бригада хүдэлнэ. Теэд бригадынхид үдэрэйнгөө даалгабари дүүргэнэгүй. Тиигээдшье, амяарлан хадахаар болоһон нэлэнхы ехэ тараанай полидо хуряалга хэгдэнэгүй. Харин багахан полинуудые зайжа, ехэнхи сагаа ябадалда гээхэ ушартай болоно. Амяарлан хуряалга хэхээ мэргаһаар байтарынь хайран саг үнгэршэхээ байна. Тараанай нэгэдэхи бригадын Забойко гэжэ газартахи 200 гектар тараан үни амяарлан хуряагдахаар болошонхой, унахадаа хүрэжэ байна. Мүн энэ колхоздо хүдэлдэг гурбадахи тракторна бригадынхид үдэрэйнгөө даалгабари баһал дүүргэдэггүй, машина, техникэнь ходо эбдэржэ һаатана.

Тус МТС-эй харьяата «Гигант» колхозой хүтэлбэрилэгшэд тараа тушаалгаяа түргэдхэхэ тухайда һанаалаа багаар табина. Үдэртөө 200 — 250 центнер тараа гүрэндэ тушааха аргатай аад, оройдоо 75—100 центнер тушаана. Тоог дээрэнь 2-дохи, 3-дахи комплексно бригадынхид хүдэлдэг. Эндэхи «ВИСХОМ» гэжэ машина хүдэлгэхэ хүн үгы гэлсээд, тараа хатааха хүдэлмэри эмхидхэнэгүй. Тоогто сугларһан 700—800 центнер тараан хатаагданагүй.

Аймагай Хонхолойн МТС-эй харьяата Хрущевой нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Шишков) тараа амяарлан хуряаха арга тоодоггүй дээрэһээ хуряалгадаа һаяхан орожо байна.

М. Николаев.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тракторист Намдак Батомункуев, силос хуряаха комбайнай машинист Гарма Ринчинов хоёрой агрегат «Улаан Эрхирэг» колхоздо зелёнко хуряажа ябана.

А. Мантаевай фото.

Тэжээл бэлдэлгэдэ хайша хэрэгээр хандана

Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоз Баргажанай аймагтахи ехэ колхозуудай нэгэн (7,9 мянган эбэртэ бодо малтай) юм. Малайнгаа ашаг шэмые улам дээшэлүүлхэ зорилгоор эндэхи колхознигууд ехэхэн оролдолго гаргадаг. Урда жэлнүүдэйхитэй жэшэбэл, малаа һайнаар харууһалдаг, шэмэтэ үбһэ тэжээл ехээр бэлдэдэг болонхой. Тэрэнэй ашаар һү һаалгань дээшэлээ. Жэшээнь, энэ жэлдэ нёдондонойхиһоо үнеэн бүриин 350 литр һү ехээр һаагаа. Колхозой түрүү һаалишан нүхэд Бубеева, Баранова болон бусад нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 1000—1200 литр һү һаагаад байна.

Малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлжэ, һүн, тоһон, мяханай хүн бүхэндэ хүртэсын талаар США-е ойрын жэлнүүдтэ хүсэхын тула һаалишад, малшад шэнэ уялгануудые абаад ажаллажа байнхай.

Гэбэшье, малай үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар эндэ горьтой дутагдал бии байһаар. Мүнөө 52 мянган центнер үбһэн сомогдоод байха аад, миил 19 мянган центнер сомогдоо.

Һүүлэй хорёод хоногой туршада үбһэ хуряалгаар биратай юумэн хэгдээгүй. 15 звено тэжээл бэлдэхэ ёһотой аад, оройдоол зургааниинь хүдэлнэ.

Мүн үнеэн бүридэ 8—10 тонно шэмэтэ тэжээл, илангаяа силос бэлдэхээр хараалагдаһан юм. Теэд энэ түсэбынь дүүргэгдээдүй. Жэшээнь, 2-дохи комплексно бригада (бригадирынь нүхэр Коновалов) түсэбөө миил 30 процент дүүргээ гэхэ гү, али 300 тонно силос дараа.

—Шэмэтэ тэжээл бэлдэлгэ, силос даралга яахадаа удаарнаб? — гэжэ колхозой зарим хүтэлбэрилэгшэдһөө асуухада: «силос дараха хээрын ногоон багаар ургаа. Бороо хура ехээр һаатуулна» гэһэн үндэһэгүй шалтагаан дурдана. Мүнөө жэлдэ хээрын ногоон, овёс, кукуруза, наран сэсэг яһала һайнаар ургаһан байна. Малдаа хүсэд хүрэхэ шэмэтэ тэжээл, силос бэлдэхээр дүүрэн арга боломжо тус колхоздо бии.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэд (нүхэд Зверьков ба Воронин) колхознигуудые хаһа саг соонь эмхидхэжэ, бүхы арга боломжоёо дүүрэн хэрэглэхэ тухайда анхаралаа табинагүй. Эдэнэр үбһэ хуряаха, шэмэтэ тэжээл, силос бэлэдхэхэ хүдэлмэрые эрид һайжаруулха тодорхой хэмжээ абанагүй.

Бригадануудтань ажалай журам һула. Зарим колхознигууд хахад үдэр болоһон хойно ажалдаа гараад, үдэшын 5—6 часта гэртээ харишадаг. Иимэ ушарнууд Уринска, Мало-Уринска комплексно бригадануудта үзэгдэнэ.

Олохон колхознигууд малай тэжээл бэлдэлгэдэ хабаадахын орондо, ойгоор жэмэс түүжэ ябана. Һаяхан, августын нэгэ үдэр, 70 колхознигууд жэмэс түүхэеэ гараһан байха юм.

Тэжээл бэлэдхэжэ байгаа колхознигуудые материальна урмашуулха, нэмэлтэ түлбэри үгэхэ ябадал хэрэглэгдэнэгүй.

Дарагдаһан силосэй гутаха ушар үзэгдэнэ. Телятниково һууринда хоёр нүхэн соо дарагдаһан силосынь мүнөө ехээр гутажа, бурьтажа эхилээ.

МТС-эй хүтэлбэрилэгшэд тэндэ үбһэ хуряалга, тэжээл бэлэдхэлгын иимэ хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байхые мэдэбэшье, зохихо хэмжээ абанагүй.

Б. Дымбренов.

Республикын колхозууд болон совхозуудта һү һаалга тухай

Һү һаалгые эрид дээшэлүүлхэ гээшэ республикын партийна, советскэ органуудай, колхозууд, совхозууд болон мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй гол зорилгонуудай нэгэн болоно.

Һү, тоһо, мяха бүри ехээр абахын тула үдэр бүхэндэ үсэд шангаар ажаллаха ёһотой болонобди. Энэ үедэ һү һаалгаяа доошолуулха ямаршье шалтагаан байхагүй. Харин һү һаалгые дээшэлүүлхэ талаар үнгэрэгшэ август һара урда һарануудайхиһаа үлүү зохистой байгаа. Юундэб гэхэдэ, зунайхида орходоо һэрюун, үбһэ тэжээл элбэг байһаниинь элитэ. Энэ арга боломжоёо хүсэд хэрэглэбэл, һү һаалгые эрид дээшэлүүлжэ шадаха байгаабди.

Республикын түрүү колхозууд арга боломжоёо дүүрэн хэрэглэжэ, август һарада һү һаалгаар зарим тэды амжалта туйлаа. Жэшээнь, Заиграйн аймагай «Красный опытник» колхозой һаалишад август һарада үнеэн бүриһөө 264 килограмм, Кударын аймагай «Путь к коммунизму» колхозой һаалишад — 246 килограмм, Прибайкальска аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхоз — 235 килограмм һаагаа.

Мүн республикымнай үүлтэртэ үнеэдэй фермэнүүдэй һаалишад ехэхэн амжалта туйлаа. Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой үүлтэртэ фермын һаалишан Д. Амоголонова, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Б. Лубсанова, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Н. Бадмацыренова, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан П. Цыбденов болон бусад үнгэрэгшэ найман һарын туршада үнеэн бүриһөө 2700—3000 килограмм һү һааһан байха юм.

Нютагай үүлтэрэй үнеэнһээ ехэ һү һаажа болохо байһыень республикын түрүү һаалишад харуулаа. Тарбагатайн аймагай Саянтын сельсоведэй Калининай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Федосья Казазаева 8 һарын туршада үнеэн бүриһөө 2233 килограмм һү һаагаа. Иимэ түрүү һаалишад республика доторнай олон болоо.

Эдэ баримтанууд юун тухай харуулнаб гэхэдэ, бүхы арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэдэг үнеэдээ эрхим һайнаар харууһалдаг, эдеэлүүлдэг һаалишад амжалта туйлана.

1957 оной сентябриин 1-нэй мэдээн

Аймагууд	Һү һаалга: Абаһан уялганuудай дүүргэлтэ (процентээр)	Һү һаалга: 1956 онтой сасуулхада һү һаалгын дээшэлһэниинь (процентээр)	Үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн (килограммаар): 8 һарын туршада	Үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн (килограммаар): Тэрэ тоодо август һара соо	Үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн (килограммаар): Хүдөө ажахын 100 гектар бүхэндэ (центнергээр)
Е-Кударын	69,0	131,6	1040	169	63,0
Баргажанай	77,7	173,4	802	146	39,8
Бичурын	79,6	171,8	1097	158	21,7
Зэдын	70,4	132,1	1085	169	15,1
Яруунын	85,6	143,6	1032	166	21,7
Заиграйн	65,8	143,1	1004	148	29,9
Закаменай	62,7	108,5	681	135	23,7
Иволгын	68,6	141,8	1037	137	36,4
Кабанскын	80,0	128,7	1096	173	63,5
Хэжэнгын	82,8	124,7	784	142	18,9
Кударын	80,5	140,9	1099	156	36,5
Курумканай	80,8	154,6	854	135	26,1
Кяхтын	85,9	161,1	1203	175	23,7
Мухаршэбэрэй	92,9	159,0	981	149	20,9
Ахын	61,8	94,8	138	43	20,7
Прибайкальска	74,6	124,7	1356	213	63,4
Сэлэнгын	72,9	147,0	1174	160	21,5
Тарбагатайн	80,4	162,3	1207	136	35,8
Ториин	82,7	147,7	714	119	18,8
Түнхэнэй	72,9	111,1	832	135	55,4
Хориин	82,8	131,8	988	158	13,9
Баунтын	74,8	112,9	856	152	27,5
Хойто-Байгалай	71,6	90,5	945	112	6,7
СОВХОЗУУД:					
Боргойн	58,7	130,0	1166	203	45,3
Бичурын	103,4	217,3	1400	267	21,9
Яруунын	73,5	150,2	1152	184	32,3
Кяхтын	90,3	180,3	1410	222	17,9
Сэлэнгын	77,2	147,3	949	142	14,2
Хориин	74,1	122,4	755	151	17,8
«Эрдэм»	85,2	143,0	1266	158	32,2

Гэбэшье, республикын олон колхозууд, совхозууд, МТС-үүд һү һаалгые эрид дээшэлүүлхэ тэмсэлээ һүүлэй үедэ һуладхаа. Август һарада һү һаалгые дээшэлүүлхэһээ байтагай, харин ехээр хорооһон байха юм. Жэшээнь, Байкало-Кударын аймагай колхозууд август һарада июлиинхиһээ 120 тонноор, нэгэ үнеэн бүридэ 54 килограммаар бага һү һаагаа. Тарбагатайн аймагта август һарада бүхы дээрээ 77 тонноор, үнеэн бүридэ 34 килограммаар хороһон байна. Хэрбээ Тарбагатайн аймаг ажахын жэлэй түрүүшын хахадта һү һаалгаар республика дотор түрүүлһэн һаа, август һарада һүүлшын һуурида гараа.

Тэрэшэлэн Иволгын, Курумканай, Кударын, Баргажанай, Мухаршэбэрэй, Хэжэнгын болон бусад аймагууд август һарада һү һаалгаяа мүн лэ доошонь оруулаа. Ториин, Түнхэнэй, Закаменай, Ахын аймагуудай колхозууд, Сэлэнгын, Хориин совхозууд һү һаалгаар гээгдэжэ байһаар. Хэрбээ Бичурын, Кяхтын совхозуудта август һара соо үнеэн бүриһөө 222—267 килограмм һүн һаагдаһан байгаа хадань, харин Сэлэнгын, Хориин совхозуудта оройдоо 142—151 килограмм һаагдаа.

Сентябриин нэгэнэй мэдээгээр манай республика хүршэ Читын областьһоо холо гээгдээ.

Урдань зарим колхозууд сентябрь һарада үнеэдээ олоорнь шэргээдэг байгаа. Энэ дутагдалые усадхаха хэрэгтэй. Үнеэдые һайнаар эдеэлүүлхэ, саг сагтань уһалха, һүниин адуулга үргэлжэлүүлхэ, ногоон тэжээлээр, концентрадаар хооллуулха шухала.

Республикамнай энэ жэлдэ түсэбһөө гадуур 25 мянган тонно һү гүрэндэ тушааха уялга абанхай. Гэбэшье, Зэдын, Хэжэнгын, Сэлэнгын аймагууд нэгэшье килограмм һү тушаагаадүй. Зарим колхозууд һү тушааха түсэбөө дүүргэээд, түсэбһөө гадуур тушаалгаяа болюулжархинхай. Тиигэжэ түсэбһөө гадуур һү тушааха түсэб дүүргүүлхэгүйдөө хүрөөд байна. Иимэ шухала хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаха ябадалые дары усадхаха зэргэтэй. Гүрэндэ һү тушаалгые ехэдхэхэ хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.

Илангаяа хубиин ажахыһаа гүрэндэ һү тушаалга муугаар ябана. Тэрэниие заһахын тулада айкомууд болон аймгүйсэдкомууд колхознигуудай, хүдэлмэришэдэй болон албахаагшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха ушартай.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Полевой станай агитпункт

Бичурын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд, таряан ажалайнгаа хүдэлмэришэдтэ hаналаа ехээр табина. Энэ жэлдэ типовой полевой стан баригдаа hэн. Тэрээн соо байрын комнато, Улаан булан, кухни бии юм.

Колхозой партийна организаци таряа хуряалгада ябагшадай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри hайнаар ябуулна. Полевой станай Улаан булан hайханаар гоёон шэмэглэгдээ. Харуулан ойлгуулха агитаци hайнаар табигданхай. Эндэ механизаторнуудые болон колхознигуудые үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллахые уряалhан лозунгнууд, плакадууд бии. «1957 ондо юунэй түлөө манай колхоз тэмсэнэб» гэhэн стенд, колхозой ниитын ажахын hүүлэй хэдэн жэлэй турша соо ямараар хүгжэhые hайнаар, эли тодоор харуулhан гоё диаграмма бии.

Улаан булангаа гоёон шэмэглэхын түлөө агитпунктые даагша Петр Унагаев, Дээдэ-Маргентын хүдөөгэй библиотекые даагша Валентина Пантелеева гэгшэд ехэ оролдолго гаргаа.

Агитпункт соо шэнэ газетэ, журналнууд, стол дээрэхи наадангууд, хүгжэмэй хэрэгсэлнүүд хододоо байдаг. Нүхэр В. Пантелеева нүүдэл библиотекэ эмхидхээ. Тэрэшэлэн Улаан булан соо радиоприёмник бии. Үдэшэлэн, хүдэлмэриин hүүлээр агитаторнууд радиодамжуулгануудые хамтаараа шагналга эмхидхэнэ.

Колхозой, Охин-Булагай МТС-эй партийна организацинууд зоной дунда хүндэтэй, ном бэшэг hайн мэдэдэг коммунистнууд, комсомолшуудые агитаторнуудаар табяа. Тэдэнэй тоодо: нүхэд И. Барнаков, С. Баженов, П. Унагаев, В. Пантелеева гэгшэд ороно.

Агитпунктые даагша агитационно ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха түсэбтэй байдаг. Үдэшэлэн гү, али үдын эдеэлэлгэнэй үедэ агитаторнууд хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг.

Жэшээнь, П. Унагаев «Уласхоорондын байдал тухай», агитатор Барнаков «Олониитэдэ харша, бусадай хүзүүн дээрэ амидарагшадтай шангаар тэмсэдэг болохо тухай захуулиин проект тухай» хөөрэлдөө үнгэргэhэн байна. Хөөрэлдөөнэй үедэ механизаторнууд болон колхознигууд шэнэ хуулиин проект саг болзор соогоо, зүбөөр гараа гэжэ тон ехээр hайшаагаа. Тиихэдэ В. Пантелеева «Орон дотор абтадаг hү, мяха, тоhоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар США-е ойрын жэлнүүдтэ хүсэе» гэhэн темээр hонирхолтой хөөрэлдөө үнгэргөө. Агитаторнууд хөөрэлдөө үнгэргөөд лэ хүдэлмэреэ хизаарладаггүй, «Дайшалхы хуудаhа», «Молни» гаргадаг, ажалай үдэр бүриин дүнгүүдые показателиин доскада бэшэжэ байдаг. Жэшээнь, «Дайшалхы хуудаhанай» түрүүшын нэгэ номерто таряа хуряалгын үедэ механизаторнуудай ба колхознигуудай үмэнэ табигдажа байhан зорилгонууд тухай, таряа хуряалгын эхилхэдэ абтаhан уялганууд тухай бэшэгдэhэн байгаа. Удаадахи номернуудтань социалистическэ уялгануудай дүүргэлтын ябаса тухай статьянууд гаргагдана. Гадна «Дайшалхы хуудаhануудта» ба «Молни» плакадуудта хуряалгын түрүү хүдэлмэришэд тухай бэшэгдэдэг залхуу залихай хүнүүд шангаар шүүмжэлэгдэдэг.

Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүү комбайнернуудай нэгэн нүхэр В. И. Перевалов болоно. Тэрэнэй агрегат эмхитэйгээр, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилнэ. Энээнэйнгээ ашаар хуряалгын эхилhэнhээ хойшо тус агрегат 214 гектар таряа хуряагаад улам hайнаар хүдэлмэрилжэ байна. Нүхэр Переваловай агрегадай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэhэн, мүн «Дайшалхы хуудаhанай» тусхай номер энээндэ зорюулагдажа гаргагдаhан байна.

Механизаторнуудай ба колхознигуудай дунда социалистическэ мүрысөөнүүд үргэн далайсатайгаар ябуулагдадаг. Партийна организаци, агитаторнуудаараа дамжуулан таряа хуряалгаяа богони болзор соо үнгэргэхын түлөө мүрысөөе үргэнөөр эмхидхэнэ. Сагай уларилай хэдышье муу байгаа hаа, механизаторнууд колхознигуудтай хамта таряа хуряалгаяа эмхитэй hайнаар үнгэргэжэ байнхай.

Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо бүхы дээрээ 500 гаран гектар таряан хуряагдаа. Тус колхоз гүрэндэ таряа тушаалгые аймаг соогоо түрүүлэн эхилээ hэн. Мүнөө «Заготзерногой» пунктда 1000 шахуу центнер hайн шанартай таряан тушаагдаад байна.

Д. Шикуло, КПСС-эй обкомой инструктор.

Лекторнүүдэй семинар болобо

Иволгын аймагта, ВЛКСМ-эй айкомой дэргэдэхи лекторскэ группын лекторнүүдэй семинар hаяхан болобо.

Семинар дээрэ Октябрьска революциин 40-дэхи ойе угтуулан үнгэргэхэ шухала хэмжээнүүд хараалагдаа, алдарта ойдо зорюулагдаhан элидхэлнүүдые лекторнүүд зүбшэн хэлсээ.

Агитационно, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин зорилго тухай, Агуу ехэ Октябриин hайндэрые угтуулан лекторнүүдэй ямар элидхэлнүүдые, лекцинүүдые хэхэ байhан тухай ВЛКСМ-эй айкомой секретарь нүхэр Тапханов суглараашадта хэлэжэ үгөө.

Октябриин 40-дэхи жэлэй ойн hайндэртэ бэлэдхэл тухай ВЛКСМ-эй айкомой бюрогой гэшүүн нүхэр Будаев хэлээ. Мүн уласхоорондын байдал тухай лекци болоо.

Залуушуулай ба студентнэрэй Бүхэсоюзна VI фестивальда хабаадаhан нүхэр Е. А. Шелковникова Москвада хараhан үзэhэн hонинуудаа лекторнүүдтэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө.

Тус семинарта 20 гаран лектор хабаадаа.

Н. Романов.

Эдэбхитэйгээр хабаадалсаха хэрэг

Парти, правительствомнай ойрын 10—12 жэлэй турша дотор гэр байраар ажалшадай эрилтые гүйсэд хангаха гэhэн хүндэтэй ехэ зорилго табижа, тэрээниень советскэ хүнүүд хаа хаанагүй hайшаан дэмжэбэ. Байрын гэр олоор бариха тушаа тогтоол гараhаар тиимэ үнишье болоогүй. Гэбэшье, барилгын хүдэлмэри үргэнөөр дэлгэржэ эхилээ.

Улан-Удэ городой Советскэ районой предприятинуудай, эмхи зургаануудай коллективүүд, илангаяа барилгын организацинуудай хүдэлмэришэд энэ тогтоолые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, барилгын хүдэлмэриие үргэдхэхэ талаар тусхай хэмжээ хараалhан байна. Районой ажалшадай бүхы дээрээ абаhан уялгые хаража үзэхэдэ, энэ жэлдэ нёдондонойхиhоо хоёр дахин ехэ барилга хэгдэхэ байна. Мүнөө Октябриин hайндэрэй хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, районоймнай предприятинуудай коллективүүд жэлэй эсэс болотор 15 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэр байра ашаглалгада оруулха зорилготой.

Өөhэдынгөө хүсөөр өөhэдтөө гэр бариха үүсхэл улам үргэдэнэ. Валенка дарадаг фабрикын хүдэлмэришэд энэ жэлдэ өөhэдынгөө хүсөөр хоёр гэр бариха гэhэн аад, дүрбэн гэр бариха болобо. Тэрэшэлэн гортопой хүдэлмэришэд абаhан уялгаяа дээшэлүүлжэ, табан гэр ашаглалгада оруулхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлжэ оронхой.

Геологоразведкын комплексно экспедициин хүдэлмэрилэгшэд байрын гэр олоор бариха тушаа парти, правительствынгаа тогтоолдо харюу болгон, нэгэ квартиратай 10 гэр барижа дүүргээд, тус бүридөө хоёр квартиратай үшөө арбан гэр бариха гэжэ шиидээ. Иигэжэ район дотор хамта дээрээ 30 предприяти болон эмхи зургаанууд барилгын хүдэлмэри ябуулжа байна. Агууехэ Октябриин hайндэр болотор 10 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдтэ хүдэлмэришэдэй олон бүлэнэр нүүжэ орохонь.

Байрын гэрэй барилга дээрэ туйлаhан энэ зарим тэды амжалтаараа предприятинуудай коллективүүд hанаагаа амарха ёhогүй. Барилгын хүдэлмэридэ дутагдал үшөө ехэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Жэшээлхэдэ, Горсоведэй культурын таhагай хүдэлмэрилэгшэдэй 8 квартиратай **гэр** тон удаанаар баригдажа байна. Барилгань үни хахадлаад байха аад, август hарада фундаментань арайхан гэжэ табигдаhан байна. Энэ гэрэй барилгын дутагдалые дары усадхаха хэрэгтэй. Мүн бэшэшье барилга дээрэ элдэб дутагдал үзэгдэнэ. «Труд» гэжэ инвалидуудай артельдэ барилга баhал муугаар ябуулагдана. Бурмонпромсоведэй правлени энээниень мэдэжэ байгаад, ямаршье туhаламжа үзүүлнэгүй.

Байрын гэр олоор барилгын шухала хэрэгэй байhаниинь парти, правительствын тогтоол сооhоо харагдана. Тиимэhээ тэрээндэ хайша хэрэгээр хандажа болохогүй. Предприяти, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгhөө гэр барилгада онсо анхарал хандуулха ёhотой байhан тухай тэрэ тогтоол дотор элеэр хэлэгдэнэ. Өөhэдынгөө хүсөөр өөhэдтөө гэр бариха хэрэгтэ хүдэлмэришэдые олоор хабаадуулхын түлөө предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, профсоюзна организацинууд шухала хэмжээ абаха уялгатай. Гэбэшье, предприятинуудай партийна, профсоюзна организацинууд барилга хүтэлбэрилхэдөө үшөө эрид хубилалта хээгүй байhаар. Ойрын 10—12 жэлэй турша дотор гэр байрын талаар ажалшадай эрилтые гүйсэд хангаха гэжэ түрэл партиингаа табиhан хүндэтэ зорилгые ажалшадта ойлгуулан, ерэхэ 1958 онhоо барилгын хүдэлмэриие үргэн далайсатайгаар ябуулха саг тулаа. Советскэ районой бүхы предприятинууд барилгые урдынхиhаа хоёр дахин ехээр, зариманиинь 3 дахин ехээр эрхилхэ аргатай. Энэ зорилгые амжалтатайгаар бэелүүлхын тулада байгша жэлэй эсэс болотор барилгын документаци бэлэдхэхэ, мүнгэ зөөри hомололгые эртээнhээ хэхэ хэрэгтэй. Барилгын хүдэлмэриин саашадаа үргэнөөр эрхилэгдэхэ байhан тула барилгын материал бүри ехээр хэрэглэгдэхэ байна. Тиимэhээ республикымнай госплан, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэ асуудалнуудые эртээнhээ шиидхэжэ эхилхэ зэргэтэй.

И. Новиков, КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь.

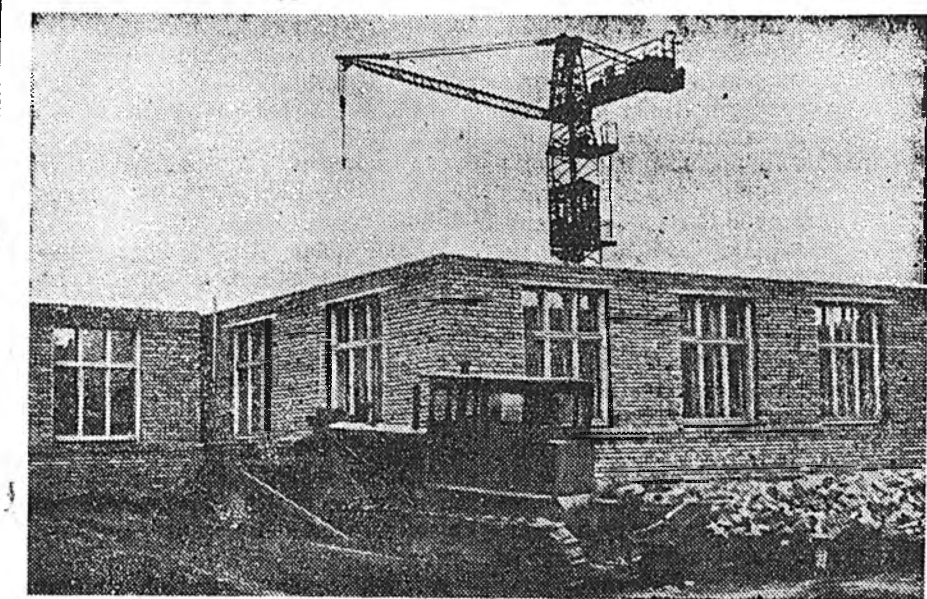

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зооветеринарна институтай hуралсалай шэнэ байшанай барилга. **И. Денисовэй** фото.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

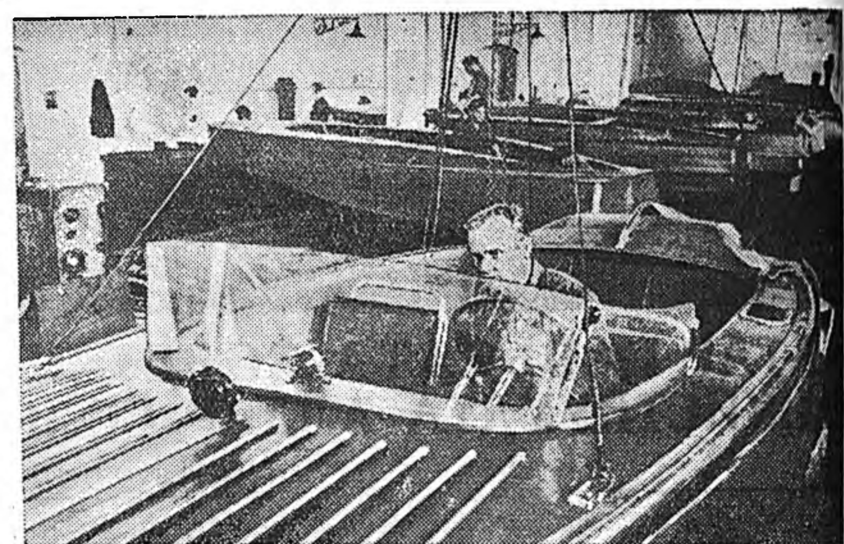

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Аджарска АССР-эй Батумска судно-заhабарилгын заводой глиссернэ цех соо. Наада таладань цехын мастер Е. Филичев бүтээгдээд байhан шэнэ глиссерые шалгажа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Франциин философ Огюст Контын наhа бараhаар зуун жэл гүйсэбэ

СССР-эй Наукануудай академиин философиин институт болон эрхэ түлөөлэлгын институдуудай эрдэмтэдэй Соведүүд хамтаржа, Франциин философ Огюст Контын наhа бараhаар зуун жэлэй ойдо зорюулhан заседани сентябриин 5-да Москвада үнгэрбэ. Энэ ой Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй шиидхэбэрээр тэмдэглэгдэбэ.

Философиин наукануудай доктор, профессор Б. М. Кедров «Байгаали шэнжэлхэ наукые Огюст Контын hалбари бүхэнөөрнь илгаhан тухай» гэhэн элидхэл хээ.

«Огюст Контын социологическа үзэл бодол» гэhэн элидхэл юридическэ наукануудай доктор, профессор С. Ф. Кечекьян хээ.

СССР-тэ байдаг Франциин посольствын советник г-н Ф. Де Лианкур гэгшэ заседани дээрэ байгаа.

(ТАСС).

Гипсын ехэ рудник

Ангар мүрэнэй эрьедэ Нүхэд Тосхоной ойрохоно Эрхүүгэй геологууд айхабтар ехэ гипс олоо. Мүнөө 10 миллион тонно гипсын шулуун промышленностьда хэрэглэгдэхээр бэлэн болгогдоод байна. Гипс хуурай штукатурка болон барилгын бусад зүйлнүүдые бүтээлтэдэ хэрэглэгдэдэг.

Гипсын олдоhон газарта Сибирь дотор эгээ ехэ гипсын рудник баригдажа эхилбэ. Энэ рудник бэлэн болоходоо жэлэй туршада 300 мянга гаран тонно гипс бүтээдэг байха. Энэ руднигhаа Залари станци хүрэтэр 24 километр зайтай газарта түмэр зам баригдажа байна.

Руднигhаа километр хахад холо газарта 8 квартиратай байрын гэрнүүд, клуб, столово, хилээмэ болгодог газар, бани баригдана.

Барилгын материалнуудай энэ шэнэ предприяти 1958 оной хоёрдохи хахадта бэлэн болохо.

(ТАСС).

Ленэ мүрэн дээгүүр хүүргэ баригдаба

КААЧУК ТОСХОН (ЭРХҮҮГЭЙ ОБЛАСТЬ), ТАСС. Эрхүүhээ баруун хойшоо Яхадай тракт зурын ошодог. Каачук гэжэ районно центрын ойрохоно энэ тракт Ленэ мүрэндэ тулгадаг юм. Эндэhээ эхилэн Ленэ мүрэнөөр судданууд ябадаг. Автомобильнуудаар ерэhэн юумэн суднануудта эндэhээ ашагдана.

Һая болотор эндэ Ленэ мүрэн дээгүүр гараhан хүүргэ үгы байhан юм. Мүнөө Каачугай судоверфиин хүдэлмэрилэгшэд Ленэ дээгүүр хүүргэ барял. Суддануудые табихын тулада энэ хүүргэ дээшээ үргэгдэжэ, дундуураа бэе бэеhээ hаладаг байна.

Сентябриин 2-то ябаган хүнүүд, мүн автомобильнууд шэнэ хүүргэ дээгүүр гаража эхилбэ.

Хитадай артистнууд Новосибирск ерээ

НОВОСИБИРСК, сентябриин 5. (ТАСС). 2 мянган хүниие багтаадаг Новосибирскын оперо, баледэй театрын ехэ зал соо Хитадай залуушуулай дуу хатарай ансамбль сентябриин 4-нэй үдэшэлэн наада табижа эхилбэ. Энэ ансамбль залуушуул, студентнэрэй Бүхэдэлхэйн VI фестивальда хабаадаа юм. Москвада ансамблиин олон артистнар алтан, мүнгэн медальнуудта хүртэhэн байна.

Түрүүшын концерт амжалта ехэтэйгээр үнгэрөө. Хитадай ансамбль Новосибирскдэ табан үдэр байха.

КРИТИКА БА БИБЛИОГРАФИ

Д. Банзаровай шэнээр хэблэгдэhэн зохёолнуудай суглуулбари тухай

СССР-эй Наукануудай академиин зүүн зүгэй хэлэ бэшэг шудалха институт, Бурят-Монголой культурын научно-шэнжэлэлгын институт үнгэрэгшэ зуун жэлэй хэлэ бэшэгэй элитэ ехэ шэнжэлэгшэдэй нэгэн, буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровай зохёолнуудай суглуулбариие хэблэн гаргаа.

Энэ эрдэмтэ оройдоол 33-тайдаа наhа бараа бэлэй. Доржи Банзаров зүүн зүгэй хэлэ бэшэгэй элдэб янзын hалбаринуудаар хэдэн олон hонирхолтой шэнжэлэлгэ хэжэ, эрдэм ухаанай эрдэни hангые бэлиг түгэлдэр зохёолнуудаар баяжуулаа. Тэдэ зохёолнуудынь мүнөөшье хүрэтэр научна удхашанараа бууараагүй байhаар. Банзаровай научна ажал-ябуулгань, тэрэнэй бүхы зохёолнууд, зохёохы бүхы ажалынь демократическа үзэл бодолоор нэбтэрэнхэй юм.

Сугтаа хүдэлжэ байhан эрдэмтэд — нүхэдэйнгөө дунда Банзаров ехэ хүндэтэй байгаа. Зүүн зүгэй хэлэ бэшэг шэнжэлдэг эрдэмтэдhээ байтагай, тэрэ үеын Россиин эгээн түрүү хүнүүд, революционернүүд—демокрадууд энэ сэсэн бодолто хүндэ, тэрэнэй зохёолнуудта анхаралаа хандуулдаг байhан юм. Жэшээлхэдэ, Н. А. Некрасов Банзаровые «тон гайхамшагта хүн» гэжэ нэрлээ hэн. Тиибэшье, элдэб янзын журналнуудта толилогдоhон Банзаровай зохёолнуудынь тэрэ үеын олон жэлэй ошохо бүри хомор болошоhон байна.

Мүнөө хэблэгдэн гараhан «Зохёолнуудайнь суглуулбари» соо Банзаровай мэдээжэ бүхы зохёолнууд нилээд гүйсэдөөр оруулагданхай. Банзаровай түхэл шарайе бүриин гүйсэдөөр харуулхын тула Казанска университет, Наукануудай академи, Казанска гимнази, Троицкосавскын ород-монгол сэрэгэй hургуули гэхэ мэтын газарнуудта хамаатай зүйлнүүд энэ хэблэлдэ хабсаргагдаба.

П. Т. Хаптаевай бэшэhэн богонихон орошол, Доржи Банзаровай намтараар тус ном эхилнэ. Тэрэнэй hүүлээр Банзаровай зохёолнууд, бэшэгүүд болон документнүүд ороно. Зохёолнууд тушаа научна тайлбари, Р. Ф. Тугутовай бэшэhэн Доржи Банзаровай намтар, зохёолнуудайнь нэрэ, тоо, Д. Банзаров тухай зохёолнуудай библиографи номой түгэсхэлдэ оруулагданхай.

Эрдэмтын наhа бараhаар зуун жэлэй ойдо зорюулагдаhан статьянууд, научна сессинүүдэй материалнууд, мүн тэрэнэй намтарhаа бүри hаяхан мэдээжэ болоhон зарим шэнэ мэдээ баримтанууд энэ суглуулбаридань оруулагдажа үрьдигдөөгүй байhые шаналмаар.

«Хара hүзэг гү, али монголнуудай бөө мүргэл» хадаа Доржи Банзаровай Казанска университет дүүргэхэдээ кандидадай диссертаци болгон бэшэhэн гол ехэ зохёолынь гээшэ. Монгол хэлэ бэшэгые нарин гүнзэгыгөөр шудалhанай, бөөгэй шажан тухай мэдээнүүдые олон тоото номууд сооhоо оролдосо хэшээлтэйгээр суглуулhанай үндэhөөр энэ зохёол бэшэгдэhэн байна.

Хэрэгтэй материалаа бэдэржэ олохо гэхэдэнь Банзаровта ехэхэн түбэг бэрхэшээл тохёолдодог байгаа бшуу. «Хара hүзэгые үргэлжэдэнь гүйсэдөөр харуулhан зохёол европынхидhоо байтагай монголнуудта өөhэдтэншье байхагүй юм; тэрээн тухай хэлэгдэhэн бүхы зүйлнүүд олон янзын зохёолнууд соо таран бутараад, заримдаа тэдэниие нэгэ нэгээр үгөөр түүжэ суглуулха ушар тохёолдоно» гэжэ Банзаров бэшэhэн юм.

Мэдээ баримтануудай хизаарлангги, хомор байгаашье hаань, Доржи Банзаров тэрэ сагайнгаа байдалаар бэлиг ехэтэ научна шэнжэлэлгэ хэhэн байгаа. Тэрэ сагай түрүү үзэл бодолые баримталан, Банзаров хадаа бөө мүргэлэй уг үндэhэн тушаа энээнhээ урда бии байhан бүхы hанамжануудые буруушаагаад, ондоо шажануудhаа дулдыдангүйгөөр бөө мүргэлэй бии болоhониие элирхэйлэн харуулаа. Тэрэ иигэжэ бэшээ hэн: «Бөө мүргэлэй эхиие холуур бэдэрhэнэй, тэрээндэ харша ондоо шажануудhаа эшэ үндэhэтэй болгохо гэжэ оролдоhоной хэрэгүй юм. Ушар байдалтай дүтэхэнөөр танилсаад үзөө hаа, монголшуудайшье бөө мүргэл буддын гү, али ондоо ямар нэгэн шажанhаа уламжалан гараха аргагүй байгаа, тэрэ хадаа арад зоной дунда өөрөө бии боложо шадаха байгаа...» (52-дохи нюур).

Банзаровай үзэл бодол, байгаалида материалистическээр хандалгань энэ зохёол соонь гүйсэдөөр харагдана. Гэхэтэй хамта, хуушанай, Марксын урда тээхи материализмhаа хараа бодол баримталдаг байhан дээрэhээ Банзаров өөрынгөө материалистическэ үзэл бодолые ниитын үзэгдэлнүүдтэй шууд сэхээр холбожо шадаагүй hэн. Бөө мүргэлэй бии болоhоной удха тухай асуудалые тайлбарилхадаа, тус мүргэлэй социальна эшэ үндэhые харуулжа шадаагүй байhаниинь энээгээр тайлбарилагдана.

Дурсагдаhан зохёолоороо Банзаров оюун бэлигтэ этнограф байhанаал харуулаа, монголшуудай ажаhуудалые, заншалые шудалалгада анхаралаа ехээр хандуулаа.

«Сагаан hара. Монголшуудай шэнэ жэлэй hайндэр» гэжэ Доржи Банзаровай ондоо нэгэ зохёолынь мүн лэ түүхын-этнографическа шэнжэтэй юм. Банзаровай бэшэhэнэй ёhоор «Сагаалган» хадаа Дунда Азиин арадуудай эгээн эртэ урдын заншалнуудай тоодо ороно.

Хубилай хаанай Бээжэндэхи Ордондо шэнэ жэлэй hайндэрэй яажа болодог тухай автор тодорхойгоор бэшэhэн байгаа.

«Екатеринославска губернидэ барон А. Фон Штиглицын эзэлжэ байhан газарта олдоhон мүнгэн хабтагай дээрэ бэшэгдэhэн монгол бэшэгые тайлбарилга», «Монголой хаануудай гаргаhан зарлигуудтай пайза гү, али түмэр хабтагайнууд», «Чингис хаанай аша хүбүүн Исунка түшэмэлэй шарил дээрэ бэшэгдэhэн монгол бэшэгые тайлбарилга» гэжэ Д. Банзаровай зохёолнууд монголой түүхын бэшэгэй памятнигуудые түүхын, хэлэнэй талаар шэнжэлгэдэ зорюулагдана.

Мүнөө Ленинградай Гурэнэй эрмитаж соо хадагалаатай байдаг «Чингисэй шулуун» гэжэ памятник дээрэхи бэшэгые тайлбарилха ябадалда эрдэмтэ илангаяа ехэ сагаа гаргаа hэн. Монгол хэлэ шэнжэлэгшэ академик Шмидт бэшэгые тайлбарилхадаа (тэрээн дээрэ оройдоол 21 үгэ бии байгаа) буруугаар оршуулхаhаа гадна, памятнигта түүхын тайлбарилта хүсэдөөр үгөөгүй hэн. Банзаров тус асуудалые түүхын ёhоор шэнжэлжэ, XIII зуун жэлэй эртэ урдын энэ памятник дээрэхи бэшэгые нилээд зүбөөр тайлбарилаа бэлэй.

Банзаровай зарим зохёолнуудынь арадуудай уг гарбалые, тэдэнэй нэрэнүүдэй бии болоhониие тайлбарилна. Тэдэ зохёолнуудай тоодо «монгол гэжэ нэрын бии болоhон тухай», «Ойродууд болон уйгурнууд тухай» статьянууд оролсоно. «Эргэнэ-хаан гэжэ нэрэ тухай», «Монгол гэжэ нэрын бии болоhон тухай» статьянууд hонирхолтой юм. Тэдэ зохёолнууд соогоо түүхын баримтануудые тайлбарилхын тула хэлэнэй баялигуудые нарин зүбөөр ашаглаба. Зүүн зүгэй арадуудай хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэ П. С. Савельев, Д. Банзаровай эдэ зохёолнуудай удхашанар тухай иигэжэ бэшээ hэн: «эдэ багахан дүрбэн шэнжэлэлгэ Дунда Азиин эртэ урдын түүхые нилээд тодорхой болгоно, энээнэй урда тээ угаа бусайданги балар байhан юумые сэсэн зүбөөр тайлбарилна». Бурят-Монгол хэлэ бэшэгэй асуудалнуудта сэхэ хамаатай Банзаровай статьянууд үгы ехэ hонирхолтой юм. Профессор А. В. Поповой зохёоhон «Хальмаг хэлэнэй грамматикада» Банзаров рецензи бэшэhэн юм.

Ород, монгол хэлэнүүдhээ гадна Банзаров манжуур хэлэ hайнаар мэдэдэг, тюркскэ хэлэнүүдтэй танил, немец, француз, англи, латын хэлэнүүд дээрэ hаадгүйгөөр уншадаг байгаа. Петербургда зургаа hарын туршада байха үедөө, Банзаровай юрын эрдэм ухаанай ажал ябуулхынгаа хажуугаар, наукануудай академиин түүхын филологическа таhагай даалгабаряар манжуур фондтой танилсажа, энэ фондын каталог зохёогоо. Тус каталог Банзаровай научна зохёолнуудайнь тоодо оролсоно.

Элитэ ехэ эрдэмтэ Доржи Банзаровай зохёолнууд тэрэнэй научна үргэн ажал-ябуулга эрхилдэг байhыень гэршэлнэ. Центральна Азиин арадуудай түүхын, этнографиин гол лэ болон шажан мүргэлэй үгы олон янзын асуудалнуудые эрдэмтэ шэнжэлhэн юм.

Доржи Банзаров зүүн зүгэй арадуудай хэлэ бэшэг шудалха талаар ородой наукада үнэтэ ехэ нэмэри оруулаа. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй оюун бэлигтэ эрдэмтэдэй нэгэниинь байhан энэ хүнөөр советскэ наука омогорхоно.

Доржи Банзаровай зохёолнуудай суглуулбариие хэблэлдэ бэлэдхэхэ талаар культурын научно-шэнжэлэлгын институдай ахалагша научна сотрудник нүхэр Румянцев hайнаар, оролдосотойгоор хүдэлмэрилhые hайшаамаар.

Д. Улымжиев, Б. Матхеев.

ХАЛШАДАЙ ҺАНАМЖА

Шэнэ хуулиин проект аймсоведэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ

«Олониитэдэ харша, бусадай хүн дээрэ амидарагшадтай шан тэмсэдэг болохо тухай» Хуулиин проектые Мухаршэбэрэй аймагай Соведэй сесси һаяхан зүбшэн хэлсээ.

Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, депутат К. А. Перева үгэ хэлэхэдээ, Хуулиин проектые һайшааха, арад зондо тайлбарилжа ойлгуулха, зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхыень сомоной Соведүүдые уялгалха гэһэн дурадхал оруулба. Ажал хэнгүй ябадаг хүнүүдые ажалда хабаадуулха шухала, манай Заган тосхондо 50 шахуу тиимэ хүн бии,—гэбэ.

Аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. Е. Поплевин иигэжэ хэлээ: тон зүб проект зохёогдоо. Ажал һаа түргэнөөр хүсэндөө оробо һаань һайн байгаа. Ажал хэнгүй хүнгэн мүрөөр амидарагшадта манай сомоной Соведүүд хайхаруулгүйгөөр хандана. Тиимэ хүнүүдые хүдөөгэй ажалда хабаадуулха хэрэгтэй. Зорюута хулжагшадые эндэһээ элирүүлжэ, шэнэ хуулиин хүсэндөө орохотойнь сасуу тэдэнэй хэмжээ абаха шухала.

Сэлэнгэ Шаралдайн сельсоветэй түрүүлэгшэ нүхэр Матвеев, аймагай милициин отделениин начальник нүхэр Поляков болон бусад үгэ хэлэжэ, хуулиин проектые халуунаар һайшаан дэмжээ.

Бусадай хүзүүн дээрэ амидарагшадай эсэргүү шэглүүлэгдэһэн шэнэ хуулиин проектые һайшааха, сомонуудай сессинүүд дээрэ, бригада, фермэ, эмхи зургаанда ажалшадай суглаануудые, тус проектые зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхыень сомоной Соведүүдые уялгалха, ажал хэнгүй хүнүүдые хүдөөгэй ажалда хабаадуулха хэмжээ абахыень аймагай Соведэй, сомоной Соведүүдэй гүйсэдкомуудые уялгалха гэһэн тогтол сесси баталан абаа.

Ажалгүйгөөр ганашье барихагүйш

Арад зонойнгоо ажабайдалые улам һайжаруулхын тулада Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын саг үргэлжэ оролдолгын ашаар, орон доторнай хүн зонэй түүхэдэ урдань үзэгдөөгүй ехэ хубилалта болоо. Үнэн сэдьхэлһээ ажалладаг хүнүүд юугээршье дутахагүй, элбэг баян ажаһууна. «Ажалгүйгөөр алганашье барихагүйш» гэдэг арадай оньһон үгэ зүб байна. Совет орон доторхи ажалша зоной хашалагүй ажаһуудалые манай артелиин гэшүүдэй ажал хүдэлмэриһөө ажабайдалһаа харагдана. Бидэнэр—олзо оруулгын кооператив артель болоһон, арадай хэрэглэлэй ехэхэн юумэ бүтээдэг, гүрэндөө ехэ олзо доро оруулдаг байнабди.

Манай артелиин хүдэлмэришэд, олзо хосотой, үнэн сэхээр хүдэлэгшэд болбосоронги байдалтай, золтой жаргалтай ажаһууна. Хүдэлмэришэднай 800—1000 түхэриг, олоншье үшөө дээшэ салин хүлһэ абана.

Тиихэ зуура, ажаллаха дурагүй, зарим хоногые үнгэргэжэ ядадаг, хэзээшье хоолой арай гэжэ үзэдэг зарим нэгэн залхуу хүнүүд үзэгдэдэг. Олон зоной дунда элдэбын хүнүүд байдаг ха юм. Зарим нэгэдынь хүнгэн, олзотой ажал бэдэрдэг. Жэшээлхэдэ, манай артелиин гэшүүн Устин Слепнев урдань хэдэн жэлэй удаагаар намарай сагта ямар нэгэн үндэһэгүйгөөр табилга абажа, хартада гарадаг байгаа. Олоһон мүнгөө дэлгүүр дээрэ худалдаад, тэрээндэ һарлажа хүдэлмэридөө үзэгдэдэггүй байһан юм. Тиигэжэ артелиин ажалай гурим һуларуулжа, хүдэлмэридэмнай һаад түбэг оруулдаг һэн. Мүнөө жэл энэ хүн амаралтаяа абажархёод, намарай һамарта гарахамни—гэжэ тиимэ табигты гэжэ правлениин хандаа. Артелиин правлениин нүхэрые гэшүүн зандань үлөөхэ ёһотой гү? гэһэн асуудал хамгын түрүүн дээрэ табиха гэжэ байнхай. Слепнев мэтын иимэрхүү (заримандань бүришье һэшхэлээ алдаһан) хүнүүд хэтэрхэдээ хулгай худал хэгээд элдэб гэмтэ хэрэгүүдгэ орёолдог байна.

РСФСР-эй Верховно Соведэй энэ хуулиин проектые манай артелиинхид ехэтэ һайшаабэ. Энэ хуулиин хүсэндөө ороходонь, тиимэ ёһоор хэмжээ абалгада туһатай бэлэн байһанаа Серовой нэрэмжэтэ артелиин хүдэлмэришэд мэдүүлээ.

М. С. Котовщиков, Серовой нэрэмжэтэ артелиин парторганизациин секретарь.

ЛИТЕРАТУРНА БУЛАН

Барас ХАЛЗАНОВ

Намарай лирикэ

1. ҮДЭШЭЛЭН...

Үдэшэлэн... Огторгойн сэлмэг шарайнь барыгаад,
Үүлэн—пулаадаар толгойгоо боожорхино хэбэртэй.
Тойроод хон-жэн... Шубуудшье дуугаа хуряагаа..,
Талын ганса нарһаншье найгана: һэбшээтэй.

Тэнгэриин оёорһоо хаяа тээшээ яларһаар,
Түмэн одо мүшэд нүүнэ... Гоёынь хара!
Уулын оройһоо түргэхэн мултаржа гараһаар,
Уудам огторгойгоор бэлшэнэ аянша һара.

Шэрүүхэн һэбшээн хойто зүгһөө үлеэгээд,
Шэбэнэжэрхинэ юушьеб һэмээхэнээр намда.
—Баян намар айлшаар нютагташ буухань,—гээд,
Таахада, иигэжэ зугаална хал даа...

2. НАМАРАЙ ҺҮНИ...

Хабхар һүниин нойрто абтаагүй горхон
Хүһөө шулуудай сээжэ долёон гоожоно.
Сэлмэг тэнгэриин үбсүүн дээрэ һанжаһан,
Сэлсэгэр үбгэн нойрмог һара гоотоно.

...Үүрһэжэ турьяна манаанай морид зуһаланда,
Һэмээхэн жэнгирһэн хонхын абяан дуулдана.
Талын дунда орой ганса ургаһан
Хонгор хуһахан инагаа зүүдэлэн һугшана.

3. ҮГЛӨӨГҮҮР...

Үнэгэнэй харанхы аалихан маряаһаар үнгэржэ,
Уураг шарахан үүрэй толон задарба.
Үндэр уулын үбэр талаһаа сасаржа.
Утаһандли гэрэлээ наран бадаргаба.

Уданшьегүй аянша шубууд зэлэ татаһаар,
Урагшаа һүрэгөөрөө дулаан орон руу ниидэнэ.
Энэ үглөө түрэл мүшэрһөө таһарһан,
Эршэгэнүүр шарахан набшаһад саашаа хиидэнэ.

Шаргал наран өөдөө абиржа ябатараа
Шобхо уулын орой дээрэхэнэ байсашана.
...Энэ һайхан баян дэлгэр дайдаһаам
Эжэлдээ нэнгэһэн инагтал һалажа ядана...

4. АВГУСТ...

Амтата жэмэс эдеэшэжэ улайгаад,
Алтан таряанай гунхалзахада, ехээр лэ,
Үглөө болохо хуримайнгаа
Үдэртэ бэлдэнэ ха, гэхээр лэ...

В. ПЕТОНОВ

Минии Сибирь

Баруулжаа, зүүлжээ —
хайша хайшаа
Баатар үргэн үбсүүгээ сэлижэ,
Хирхаг хизааргүй талануудаа
дэлижэ,
Халюурма минии Сибирь хабтай-
гаа.
Амгалан Сибириин ташаа бүһэлөөд
Абарга ехэ мүрэнүүд миралзана.
Саянууд шандаган малгайгаа
үмдөөд,
Шобхо номин мундаргаараа
ялалзана.
Баатартал үбэлдөө мүнгэн
дуулгаяа.
Байдаг Сибирь хуяглан үмдөөд.

Зундаа арюун дүүхэйдэл сэсэгээр
Зулгы бэеэ шэмэглэнэ гоёор.
Уужам тэнюун таланууд дээрэ
Үй түмэн заводууд хүнхинэнэ.
Атар сорог поли хээрэнүүд
Алтан таряагаар эбхэрэн
долгитоно.
Үльгэр шэнги асари баялигтай
Үнэр Сибирьтэ Байгал сэнхирлэнэ.
Огторгойдохи мүшэдтэл олон
малтай
Орон нютагни баяжан түбхинэнэ.
Эндэ арадууд жаргалаа олоод,
Эхэмни гэжэ Сибириим нэрлэнэ.
Амгалан байдалай гуламта болоод,
Агуу Хитадтай ээмээрээ нэгэдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Амаралтын үдэр Улан-Үдын ипподром дээрэ ухибүүдые шэрээд зугаалуулжа ябана. **Л. Хайдуровай** фото.

Дашдоржийн НАЦАГДОРЖ

Хэблэл

Хабтагар томо машина түерэн эрьелдэнэ,
Хажуудахи хүнэйнь хүлнүүд ажалдань туһална.
Нимгэн сагаан саарһан өөрөө дэлгэгдэнэ.
Хэблэн гаргаһан дэбтэрэй хуудаһан бүхэндэ

Хэтын ябадалые гэгээн толидол харуулна.
Орон дэлхэйн хэрэгүүдэй ушар тухай
Оложо уншахада хүндэ һайнаар ойлгуулна.

Залуушуулда

Зоригто монгол ороной,
түмэн олон үринэр.
Золтой хүбүү басагад,
согтой баяр үзэнэт.
Хүндэтэ нэрээ дурдуулан
хожом саашань залгагты!
Хүдөө уужам талаар
соёл эрдэм тараагты!

В. Петонов буряадшалба.

П. ДАМБАЕВ

Баяртай

Наһам хүсөө. Сэрэгэй албанда мордохом.
Нангин уялгаяа болзор соонь дүүргэхэм.
Баяртай һургуули—эрдэм соёлой гуламта,
Багшанар, нүхэдүүд, инагни — бүгэдэ.

Арбадахиие дүүргээб. Сүлөө байдал сахихаяа,
Арадуудайнгаа ажал хүдэлмэри аршалхаяа,
Аха дүү зонойнгоо сэрэгшэ хүбүүдээр нэгэдэн.
Аба оронойнгоо хилэ дээрэ зогсохом,

Найдуулнаб таанараа: эсэгэдээл адли
Наһаяа үгэхэб, хэрэгтэй сагай ерэбэл!

Огородшо Дамдин

1953 оной январь һарын янгинама хүйтэн. Үдэшэ газаа хүнэй тэсэхээр бэшэ хүйтэн, шэмэрүүн һалхин үлеэжэ, саһа обоолно. Колхозой правлениин газаа уяатай байһан морид үүрһэлдэн, хүйтэн газар дэбһэлдэн, тогтожо ядан байна. Хайшаашье хара—ой тайга, тала дайда зузаан саһан хүнжэлөөр хушаатай, хүнэй досоо хүйтэ даалган харагдана...

— Манай колхозой олзо жэлһээ жэлдэ ургажа, колхознигуудаймнай ажабайдал улам һайжаржа байна, —гээд колхозой түрүүлэгшэ Бальжин Соктоевич Цыренов тоосоото суглаан дээрэ хэлэбэ.—Энээнһээ сааша бүришье һайжарха. Теэд манда нэгэ дутагдал байна. Юуб гэхэдэ, бидэ эндэ капуста, мангир болон огородой бэшэшье эдеэ, Городогһоо, аймагайнгаа бусад колхозуудһаа зөөнэбди. Манай колхоздо ямаршье юумэ ургахагүй гэдэгээ орхижо, огород таридаг болоё— Хэндэ ямар һанамжа байнаб?

Суглаанда һуугшад шэбир һабир гэлдэнэ, «бэрхэтэй хэрэг даа», «огородооршье даа...» гэхэ мэтэ үгэнүүд дуулдана. Тиилдэхэншье зүбтэй. Энэ колхоз сарьдаг үндэр Саян уулада ойрохон, эндэ хүйтэн хадань, таряа талхан муугаар ургадаг, хюрууда хүлдэшэдэг байгаа. Энээнһээ урда огород тариха ямаршье һэдэлгэ хэгдээгүй һэн.

«Намда үгэ үгыт» гээд дунда зэргын бэетэй хүн хирбээ шэнгэн һахалаа нэгэ эмирээд, трибуна тээшэ гэшхэлэн ошоно.

— Энээн тухай үнинэй бодожо ябадагби, дүтымнай Хужар тосхон манһаа оройдоол 30—40 модоной газарта байбашье, огородой ажал яһалахан эрхилнэ бшуу, 60—70 мянган түхэриг ганса капустаһаа абана ха юм. Хэды хүйтэншье һаань, огородоо элдэб аргаар хүйтэнһөө абаржа, үндэр ургаса туйлана. Тэдэнэй огород таридаг дүй дүршэлтэйнь танилсаа һэм, бригадир Санжап Бандеевтэй хөөрэлдөө һэм,—гэжэ үг маг гээд, түрүүлэгшэ тээшээ хараад абана. Энэмнай Дамдин Дабаевич Бальжитов гээшэ.

— Дамдин Дабаевич, тариһан юумээ өөрөө гансаараа эдеэрэйт даа, манайе үбгэ эсэгэмнай үгэрсэ, мангирай үнэршье абхуулангүй ургэһэн юм,—гээд нэгэ үбгэн мүнгэн гааһандаа шарахан махорко удхана.

— Хаяыт даа, хэрэгтэ хэрэггүй хөөрөөгөө, шадахагүйбди гээд лэ байбал юу бүтээхэбиибди. Магад үшөө яблока таридаг болоожо болохобди. Намайе бригадираар томилоо һаа, яахабта?—гэжэ Дамдин Дабаевич хүнүүдэй нюур шэртэн, шэртэн байгаа һэн...

Тиин колхозой эрхим дархан Дамдин Бальжитов ажахын шэнэ һалбариһаа үрэ дүн туйлахаб гэжэ огородшон болоо бэлэй. Теэд ажал хүдэлмэреэ хайшан гэжэ, яажа, юунһээ эхилхэб гэхэ мэтэ асуудалнууд Дамдин дарханиие зобоогоо. Шэнэ бригадир 7 колхознигуудһаа огородой бригада эмхидхэбэ. Суг хүдэлхэ нүхэдынь булта колхозой эрхим хүдэлмэришэд байгаа. Зэдын Гол гэжэ үрэжэлтэ һайн газар шэлэжэ олобо. Зэдэ голой амисхаал нилээд дулаан нүлөө үзүүлхэ байгаа бшуу. Огородойнгоо газар дээрэ утэгжүүлгэ һайнаар хээд, агротехникын заабариин ёһоор ажаллахадаа амжалта туйлахаяа мэдэһэн Дамдин Дабаевич адуунай, шубуунай аргал, үнэһэ гэхэ мэтые поли дээрээ яһалахан адхаба...

Уданшьегүй апрель гаража, парнигуудта капустын түрүүшын намаанууд бултайба. Эндэ нэгэ алдуу гараһан байгаа: капустын 2 набшаһатай болоод байхадань, парнигай хушалтые нэгэ һүни абаад миин хонуулба. Үглөөниинь жэжэхэн намаанууд буржылдажа харланхай, хүлдэшэһэн байба.

«6 набшаһатай болоходонь дундаһаань нэгэ гол гараад ерэхэ юм, тиихэдэнь хушалтагүй хонуулхада болохо, хүйтэндэ даарахагүй»,—гэжэ бригадир мүнөө хөөрэнэ. Тиигэбэшье, тэрэ жэлэй намар гектар бүриһөө 150 центнер капуста, 75 центнер хартаабха, 90 центнер мангир абаба. Мүн морковь, свёклын үндэр ургаса абаа һэн. Энэнь түрүүшын жэлэй сэгнэшэгүй ехэ илалта болоо бэлэй...

Он жэл ошожол байба, ульгам ажалай охин улам шангадажа байба. Огородшод ажалай дүршэлтэй боложо, 1956 ондо ехэхэн амжалта туйлаба. Огородойнь талмай тэрэ жэл үргэдхэгдэжэ, капуста 5,15 гектарта, хартаабха 20 гектарта таригдаа һэн. Гектарһаа 150 центнер капуста абаха түсэбтэй һаа—300 центнер, хартаабха 75 центнер абахын орондо 100 центнер, мангир 100 центнер абаа һэн. Мүн морковь, свёклын үндэр ургаса абтаа. Колхознигууд 3—4 центнер капуста, хартаабха ажалта үдэртөө абаба, харин колхоз гансахан огородой эдеэ Городок городой ажалшадта наймаалжа, 41250 түхэриг олзо олобо..

Энээнэйнгээ түлөө Бальжитов аймагай ба республикын хүдөө ажахын выставкэдэ хабаадаһан, хүндэлэлэй грамотаар, дипломоор шагнагдаһан, мүн нэмэлтэ түлбэридэ хэдэн мянган түхэриг абаһан байна.

1957 оной августын хориной нарата һайхан үдэр... Мантан томо капустын хүхэрхэнь, һаглагар мангирай һалхинда нарбахань холоһоо харагдана. Огородшон Бадмажап Гармаева нэгэ тэһэржэ байһан капуста асараад: «энэ табан килограммһаа үлэжэ байнал»,—гээд Дамдинда үзүүлнэ. Энэ үдэр колхозой ашаанай хоёр машина дүүрэн капуста тээһэн Городок тээшэ шурьяшаба. Үдэшэнииинь колхозой наймаашад 4 мянган түхэриг олзотой бусаба. «Энэ жэл га бүриһөө 350 гаран центнер капуста абаха бэзэбди, һайн ургаа,— гэжэ бригадир хөөрэнэ.—Хартаабхын ургаса урда жэлэйхиһээ үлүү һайн, хюруу мүнөө оройтожо унаба, га бүриһөө зууһаа дээшэ центнер абтахань лабтай».

— Колхозойнгоо теплицэ баряа һаань, хойто жэлһээ үгэрсэ тарижа эхилхэбди, мүн капуста, мангир, редис, хартаабхынгаа тарилгые бүри үргэдхэхэбди,—гэжэ Дамдин Дабаевич Бальжитов мүнөө хөөрэнэ.

Зоригтой хүн зориһондоо хүрэхэ гээшэ энэл болоно ха юм даа, хүйтэн байгаалиин хүсэнэй зоригтой зоной хүсэндэ булигдан байһанай гэршэнь энэ ха юм!..

В. Очиров.

Закамен.
«Дружба» колхоз.

Обшествын гэшүүдэй хамтын суглаан

Политическэ ба научна эрдэм дэлгэрүүлхэ обшествын аймагтахи отделениин гэшүүдэй хамтын суглаан һаяхан Ново-Селенгинск тосхоной Культурын байшан соо болобо.

Аймагай отделениин хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха зорилгонууд тухайда КПСС-эй айкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша нүхэр Н. П. Попов элидхэл хээ.

Һүүлэй үедэ манай отделени зарим тэды юумэ хэжэ байнхай. Теэд хүдэлмэримнай мүнөө сагай эрилтэдэ хүсэд харюусахаар бэшэ байна. Хүдөө ажахын, байгаалиие шэнжэлхэ эрдэм ухаанай талаар, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй дүй дүршэлые ажалшадай дунда дэлгэрүүлхэ талаар биратай юумэ хэнэгүй. Обшествын гэшүүдэй уншаһан лекцинүүд темын, найруулан хэлэлгын талаар дутагдалнуудтай, коммунистическэ байгуулалтын шухала зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэй, ажабайдалтай холбоо багатай байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Үгэ хэлэһэн нүхэд О. Я. Крюкова, Н. Ф. Тихоненко, Б. Д. Ширеторов болон бусад аймагай отделениин правлениин, секцинүүд ба лекторнүүдэй группын ажал хүдэлмэридэхи дутуу дундануудые тэмдэглээ.

Суглаанда хабаадагшад байгаалиие шэнжэлхэ эрдэм ухаа дэлгэрүүлхэ хэрэг эрид һайжаруулха, хүдөө ажахын болон ниитэ-политическэ секцинүүдэй хүдэлмэриие эмхитэй һайнаар ябуулха тухай тодорхой дурадхалнуудые оруулаа.

Б. Ешиев.

—о—

Редакцида ерэһэн бэшэгүүд

Газетэ, журнал тараалгые түргэдхэхэ

Энэ жэлэй хоёрдохи хахадай хэблэл захилга бухы дээрээ хангалтатүйгөөр үнгэрөө. Олон газетэнүүд, жэшээнь, «Бурят-Монгольская правда», «Бурят-Монголой үнэн», «Бурят-Монголой комсомолец» газетэнүүд, «Агитаторай блокнот», «Байгалай толон» гэжэ журнал хүсэд тараагдаагүй. Закаменай, Тарбагатайн, Кяхтын болон бусад аймагуудта энэ хүдэлмэри илангаяа муугаар ябуулагдана. Эдэ аймагуудта республикын газетэнүүд болон журнал муугаар тараагдаа.

Мүн хүдөө ажахын асуудалаар гарадаг газетэ, журналнууд мууса тараагдана. Хүдөө ажахын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд тусхай газетэ, журналнуудые захидаггүй шахуу.

Газетэ, журналнуудай муугаар тараагдажа байһанай гол шалтагаан юун бэ гэхэдэ, хэлхеэ холбооной аймагуудай конторонуудай хүтэлбэрилэгшэд, энээндэ тусхайлагдаһан хүнүүд даалгагдаһан хэрэгтээ хайша хэрэгээр хандана. Мүн хэлхеэ холбооной областной управлениин зүгһөө эдээндэ ёһотой туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй. Аймагуудай партийна комитедүүд, тэдэнэй пропаганда ба агитациин таһагууд газетэ, журнал тарааха хэрэгтэ зохихо туһаламжа үзүүлдэг болоһой гэжэ хүсэгдэхэ байна.

Жэлэй 4-дэхи кварталай захил мүнөө хэгдэжэ байна. Хэлхеэ холбооной хүдэлмэрилэгшэд, колхозуудай почтальонууд газетэ, журнал захилгые эмхитэйгээр үнгэргэхын түлөө тэмсэхэ ёһотой.

П. Разницын, Хэлхеэ холбооной министерствын хэблэл тараалгын таһагай начальник.

Советскэ райгүйсэдкомой анхаралда

Улан-Үдэ хотын Советскэ районой туб дундуур, түмэр харгыһаа Сэлэнгэ мүрэниие туласа, зүүн, баруун тээшээ зурыһан Советскэ үйлсын байдагынь мэдээжэ. Энэ үйлсэ Советскэ районой центрын гол үйлсэнүүдэй нэгэниинь юм. Районойнгоо нэрэ зүүжэ байһан энэ үйлсэ болбосон түхэлтэй болгогдоогүй, шииг нойтотой үедэ эрье дорохи хубидань машинын һуушахаар шабар шабха, шалбааг болодог. Баруулжаа ябахада, хойто хажуугайнь модон тротуар сагһаа сагта эбдэржэ, үмхиржэ, нүхэ һүбэ болоод байдаг. Тиихэдэнь жаа жуухан заһабари хээд лэ үнгэргэдэг. Нүгөө, урда хажуудань тротуаршье байхагүй. Гадна, городой үйлсэнүүдтэ жэлһээ жэлдэ модон таригдадаг. Тиихэдэ энэ үйлсэдэ нэгэшье ёдогор модон һуулгагдадаггүй.

Энэ үйлсөөр үдэшэ гү, али орой һүни ябаад үзэгты: Ленинэй үйлсэһөө эхилээд, баруулжаа ялайха нэгэшье электрын лампочка харагдахагүйт. Тиимэһээ балай харанхыда шабар шалбааг ойман, торожо, бүдэржэ ябажа ябаха саг тохёолдодог.

Иимэһээ городой Советскэ районой гүйсэдхэхэ комитет энэ үйлсэдэ анхаралаа табижа, болбосон түхэлтэй болгохо уялгатай.

Г. Цыреторов.

Манай республикын һонин

Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаба

Советскэ профсоюзуудай 50 жэлэй ойе республикын ой модоной промышленностиин предприятинуудай хүдэлмэришэд ажалай амжалтаар тэмдэглээ. Шулуутайн, Курбын, Баргажанай, Хандагайн, Черемуховой леспромхозууд модо шэрэлгээр август һарынгаа түсэбые 10—15 хоног урид дүүргээ.

Ажалай амжалта туйлаһанай, профсоюзай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь түлөө профсоюзуудай Облсоведэй президиум 100 гаран эдэбхитэдые Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба. Тэдэнэй дунда Баргажанай леспромхозой Гусиха гэжэ пунктын профсоюзуудай цеховой комитедэй түрүүлэгшэ А. П. Цапхаев, Улан-Удын модоной заводой профгруппорг Н. С. Зимин бии.

Н. Тюрнев.

Залуу һаалишанай амжалта

Мария Жарникова 1954 ондо Кударын аймагай Унгуркуйн долоон жэлэй һургуули дүүргэмсээрээ «Путь к коммунизму» колхозой малай фермэдэ ажаллахаар ошоһон юм. Түрүүшээр хоёр жэлэй туршада тугалнуудые харууһалаа. Теэд 1957 оной март һараһаа хойшо һаалишан боложо, арбан нэгэн үнеэ даажа абаа һэн. Тэрэ гэһээр 6 һара үнгэрөө. Энэ үе соо үнеэн бүриһөө 1300 литр һү һааһан байна. Гансал август һарада 312 литр һү һаажа, аймагай һаалишадай мүрысөөндэ илаад, Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ ошохо путёвкоор шагнагдаа. Мария Жарникова Агууехэ Октябриин 40 жэлэй ой болотор үнеэн бүриһөө 1800 литр һү һаахаб гэһэн уялга абаба.

Б. Цыденжапов.

Машинанууд хүнхинэнэ

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гол үйлсөөр эртэһээ эхилээд табан машина таһа хэршэжэрхиһэн сэл ногоон зелёнко шэрээд, һубарин хүнхинэлдэнэд. Тэдэ машинанууд колхозой дэргэдэхи малай гүүртын тэндэ хэгдэжэ байһан силос (тээшэ ошоно. Малайнгаа байрын хажууда малтагдаһан нүхэнүүд соо силос хээ юм. Мүнөө үедэ энэ колхоз 600 гаран тонно силос дараад байна. Силос дээрэ студентнэршье, һургуулиин һурагшадшье хүдэлнэ. Тэдэнэр һайнаар, эдэбхитэйгээр ажалланад.

Комбайнер Григорий Доржиев, тракторист Намжил Мусин гэгшэд үдэрэйнгөө нормо үлүүлэн дүүргэнэ.

Б. Цырендылыков.

Яруунa.

Шэнэ клуб барихань

Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз шэнэ тосхондоо шулуугаар клуб барихань. Барилгын хүдэлмэри эхилэнхэй.

Б. Халзанов.

Һархяаг

(Натуралистын тэмдэглэл)

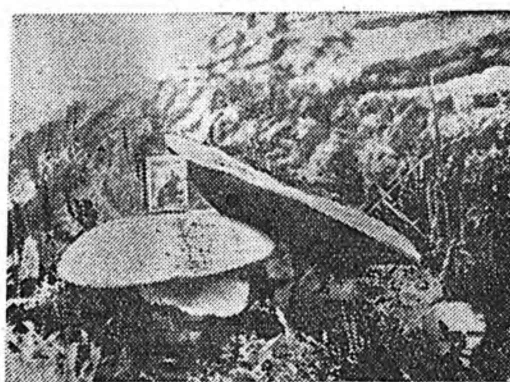

Манай эндэхи байгаали баян даа. Энэ баялигай нэгэниинь һархяаг болоно.

Һархяаг олон янзын байдаг, дэлхэй дайдаар ехэл дэлгэрэнги ургаса юм.

Манай республикын ой тайга соогуур 150 гаран янзын һархяагууд ушардаг. Тэдэнэй тоодо мандагар ехэнүүдшье түхэлтэй һархяаг бии байха. Теэд эдеэ хоол болохоор 40 янзын һархяаг бии юм.

Теэд һархяагта хэдышье дуратай хүн 15—30 янзын эдигдэдэг һархяагһаа бэшые мэдэдэггүй. Һархяаг гээшэ яһала һайн шанартай эдеэ хоол болодог. Тэрээнии шаража, шанажа, дабһалжа, элдэбын амтатай эдеэ хэдэг. Эдеэн болгоходо хуурайшье һархяаг хэрэглэгдэдэг. Һархяагта тоһон, белогууд, минеральна дабһан, углеводууд, мүн бодосууд байдаг.

Шэмэ, шанарайнгаа талаар һархяагууд хэдэн бүлэг боложо хубаардаг.

Зунай һүүл гү, али намарай эхин багта һархяагууд гараар татаһан мэтэ түргэнөөр ургадаг. Илангаяа август, сентябрь һарануудта һархяагууд һархайса гарашаһан байдаг. Яахадааб гэхэдэ, энэ үедэ һархяагайшье үндэһэндэ шииг ехээр шэнгэһэн байдаг бшуу.

Теэд заримдаа эдидэг һархяагуудай захада хоротой муу зүйлнүүд ушардаг. Эдижэ гү, али дэгнүүл дээрэһээ худалан абажа байхадаа һархяагуудые илгаха, таниха шухала. Харин хоротой ганса һархяаг эдигдэдэг һархяагуудай дунда ороһон байбал, эдиһэн хүндэ элдэбын үбшэн хүрэжэ магад.

Хоротой һархяаг — һүлэмэхи сагаан үнгэтэй юм. Тэрэнэй сагаан үнгэтэй тоорсог толгойнь хонхо шэнги хобхогор байха. Энэ сагаан поганкын хорониинь бусалгахада, үгы болодоггүй.

Намарай үедэ түүжэ байхадаа опеногтой хамта борохон зүһэтэй (опеногтол адли) һархяаг тудалдадаг. Тэрэш эдигдэдэг опёнкоһоо багахан аад, нариихан, тоорсог малгай дороо хушалтагүй, үнэрдэхэдэ гашуун байдаг. Тиимэ һархяагууд бүлэг бүлэгөөрөө хуһадай түгсэгүүд дээгүүр ургадаг байна.

Строчки, сморчки гэдэг һархяагуудые суглуулхадаа, улаан хара шляпкатайень абаха хэрэггүй. Яахадааб гэхэдэ, тиимэ һархяагууд ехэл хоротой юм.

Тиимэһээ, һайн мэдэхэ болоһон һархяагуудаа илгажа түүхэ хэрэгтэй. Һайнаар харууһалха ба һайнаар шалгажа түүхэ гээшэ ехэ удхашанартай.

Һархяаг суглуулдаг, эдеэ хоолдоо элбэгээр тэрэнии хэрэглэдэг хүнүүд заримдаа һархяагай ургадаг газарые гэшхэжэ, һархяагые үндэһөөрнь ходолон абажа, тэрэнэй ургалтада ехэ һаад ушаруулдаг.

Һархяагые һайн мэдэжэ, зүбөөр хэрэглэхэ шухала.

З. Яковлева.

ЭДИР ЗАГАҺАШАД. О. Березковой фотоэтюд.

Оролдосотой малшан

Кударын аймагай «Путь к коммунизму» колхозой мал адуулдаг Михаил Герасимович Жарников, Иван Андриянович Игумнов 80 толгой хашараг даанхай юм. Тэдэ малынь июль, август һарануудта үдэр бүри 1—1 килограммаар нэмээд, мүнөө 3—4 центнер татана.

Иимэ амжалта малай хойноһоо һайнаар харууһалһанай, бэлшээриинь зүбөөр эмхидхэһэнэй ашаар туйлагдаа.

Г. Цыдыпов.

—✪—

Һамар бэлдэнэ

Энэ жэл республикын ой тайгада һамарай ургаса һайн. Бэлэдхэлэй организацинууд һамар сохихо, суглуулха бригадануудые эмхидхэжэ гарганхай. Түрүүшын 500 килограмм һамар Бичурын аймпотребсоюз Бурмонкоопсоюзай базада эльгээбэ. Һамар бэлэдхэхэ хүдэлмэри Кударын, Ториин, Зэдын аймагуудаар һайнаар эмхидхэгдээ.

К. Демин.

—✪—

Шубуушадай амжалта

Любовь Ивановна Понкратьева Түнхэнэй аймагай Тоорын сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо шубуушан болоод, жэлһээ үлүү ажаллажа байна. Хүдэлмэридөө оролдолготойгоор хандаһанай ашаар амжалта туйлажа эхилээ. Жэлэй эхинһээ хойшо 19 нугаһанһаа 640 үндэгэ абажа, 509 дальбараа болгоо. Тиихэдэ 1130 тахяаһаа тус бүриин 50—50 үндэгэн абтаа.

Энэ колхоз шубуу үсхэбэрилхэ хэрэгтэ ехэхэн анхарал табижа байна. Уһанай шубуудые үсхэбэрилхын тула голой дундахи ольторог дээрэ шубуунай байра баригдаа. Түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор, 1958 ондо шубуун ажалһаа 250 мянган түхэриг олзо абаха юм.

Ж. Бадлуев.

—✪—

Болоһон ушар

Зэдын аймагай Боргойн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ М. Вампилов августын һүүл багта Селендума ошохо хэрэгтэй болоод, үглөөгүүр эртэ ашаанай машинада һуужа, жолоошон Мазитовтай колхозой центрһээ зүүн хойшоо табилуулба ха.

Хахад километр тухай ябаад, Борьёо голой зүүн эрьедэ мантагар томо баабгайн байжа байхые хараба. Удааншье бодонгүй, баабгай тээшэ харайлгаба. Машина хараһаар тэрьелбэшье, тэрэ баабгай хсло гүйнгүй машинын урдаһаа бсдоод орожо ерээ. Тиихэ үедэнь машинаараа баабгайе даража, хэдэ дахин дээгүүрнь гараһан байна.

Борьёогой талада айл шадар баабгайн ерэхэ ушар ойро һаяын үзэгдөөгүй юм.

Д. Цыремпилов.

Германска Демократическа Республика. Немецкэ наукануудай академи... Миродорф гэжэ институтда ядерна физикын талаар научно-шэнжэлэлгын... хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: институтда ухаалан зохёогдоһон Гейгер-Мюллер гэжэ ... бороор лаборантка бодосой радиоактивна хүсэ шадалые хэмжэн үзэжэ бай...

Центральбильд.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Баруун гүрэнүүдтэ СССР-эй эльгээһэн нотонууд ту... хариин оронуудай хэблэл иигэжэ бэшэнэ

ХИТАД

ПЕКИН, сентябриин 6. (ТАСС). Дүтын ба Дунда Зүүн зүгтэхи байдал тухай асуудалаар США-гэй, Великобританиин, Франциин правительствонуудта Советскэ правительствын мүнөөдэр эльгээһэн нотонуудые Хитадай газетэнүүд үргэнөөр тайлбарилан бэшэнэ.

Сирии гадаадын оронуудтай барисаагүй болгохо, экономическа талаар хашалта хэхэ ба хилэ дээрэнь элдэб хорото аашануудые гаргаха зорилгоор тус оронии Ливан, Турци, Ирака болон Иорданяар бүри нягтаар хүреэлүүлхыень США оролдоно гэжэ «Гуанминжибао» газетэ бэшэнэ. Дүтын ба Дунда Зүүн зүгэй оронуудай бэеэ даанхай байдалые Советскэ Союз хододоо хүндэлдэг байгаа, хүндэлнэшье, мүн эзэрхэг түримхэй ябадалда эсэргүү тэмсэл хэдэг эдэ оронуудай талые харадаг байна гэжэ газетэ бэшэнэ. Хүсэ хэрэглэхэһээ хамтаараа арсаха тухай Советскэ Союзай дурадхал тон таарамжатай байна. Мүнөө хоёрдохёо оруулһан иимэ дурадхалыень бүхы оронуудай эб найрамдалда дуратай арадууд ехээр һайшаан дэмжэнэ.

Дүтын ба Дунда Зүүн зүгэй оронуудай арадууд эзэрхэг түримхэйшүүлтэй тэмсэхэдээ гансаарданги бэшэ юм. Империалистнуудай эзэрхэг дай һүжэрөөгөөд байгаа һаань, Египедтэ эсэргүүгээр хэгдэһэн англо-французска доболго шэнгеэр тэрэнь мүн лэ буруу һүрэхэ гэжэ сэхэ хэлэхээр, гээд «Гуанминжибао» газетэ түгэсхэлдөө бэшэнэ.

СИРИ

ДАМАСК, сентябриин 6. (ТАСС). Баруун гүрэнүүдтэ Советскэ правительствын эльгээһэн нотые та... рилха зуураа, Гадаадын хэрэг... министр Битар «Аль-Айям» газ... корреспондентдэ иигэжэ мэдү... «Дунда Зүүн зүгтэ эб найра... хангаха эрхим арга хадаа ара... рэнүүдые хашаха, занаха ябо... һаа арсалга болоно» гэжэ Сове... правительствын нотонууд үшөө... хин гэршэлэн харуулба.

АНГЛИ

ЛОНДОН, сентябриин 6. (ТА... Дүтын ба Дунда Зүүн зүгтэ эб... рамдал ба аюулгүй байдал хан... эндэхи оронуудай дотоодын ... гүүдтэ хамааралсахагүй ябадал... гаха зорилгоор США-гэй, Ве... британиин, Франциин правите... вонуудта Советскэ правитель... ното эльгээхэдээ, оруулһан та... зохид дурадхалнуудыень Анг... олон газетэнүүд уншагшадһаа ... ха гэжэ оролдоно. Гансахан ... «Таймс» газетэ Англиин прави... ствода Советскэ правительс... эльгээһэн нотын текстые хүсэ... толилбо. «Дейли мейл» газетэ... тын удха тухайшье бэшээгүй... лэ, американска буу зэбсэгэй... молёдоор Иордани эльгээгдэһэ... хай мэдээсэл томо гаршагтай... эли газарта толилоо.

Дүтын ба Дунда Зүүн зүгэй ... нуудай дотоодын хэрэгүүдтэ ... шэльна гүрэнүүдэй хамаара... бэшэ, харин араб оронуудай ... раилиин хоорондохи арсалдаа... дэхи амгалан байдалда аюул ... хүолдуулна гэһэн хэбэртэй «Дейли телеграф энд Мор... пост» газетэ бэшэһэн байна.

США-да ээлжээтэ ядерна тэһэрэлгэ хэгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 6. (ТАСС). США-гэй Невада штадтахи туршалгын полигон дээрэ мүнөөдэр 17-дохи ядерна ээлжээтэ ... рэлгэ хэгдэбэ гэжэ Юнайтед ... агентство мэдээсэнэ.

РАССКАЗ

Дурлаһан ажалай үрэ

Шэрүүн хүйтэнэй амин бууража, игаабари дулаан үдэрнүүд улам улам олошоржо байба. Хабар болохо бүри Долгормаа ажалһаа оройтожо бусадаг, заримдаа хонодогшье боложо, эхэеэ гайхуулна.

Үбэлдөө түл үсөөн абтадаг байхадань Долгормаа ажалаа диилэжэ ядадаггүй, хүшэр хүндыеншье ойлгодоггүй һэн. Теэд хожом болохо бүри түл олошоржо, ажалынь диилдэхэгүй, һүниндөөшье хүдэлхөөр сагууд али оло ушардаг болобо. Ажалайнгаа хододоо иимэ хүндэ байхагүйе мэдэдэгшье һаа, хүри улаан ажалша гарайнгаа холонхойнуудые харахадаа урдынгаа сагаахан гартай жэшэһэн янзатай, эшэдэһэниинь хүрэнэ хэбэртэй, бодолгото болоно: «Мүнөө мүнөө Мидагтаяа уулзаа һаа, юун гэжэ һанаха хаб, али наада бариха ха гү» гэжэ һанахадаа нюурынь бүри халуу бусалхадал гэнэ.

Долгормаа Мидаг хоёр жааханһаа хойшо үелжэ, нэгэнэйнгээ хэһые хамта хэжэ, зүбшэһые зүбшэжэ ябадаг байгаа. Харин 10-дахи класс хамта дүүргээд байхадаа Мидагай «Улан-Удэ ошожо, театральна училищида һураяа» гэхэдэнь Долгормаа болоогүй, гээгдэһэн юм.

—Бидэ һү, мяха, тоһо эдихэ дуратай ха юмбибди, гоёнууд хубсаһа үмдэхэ дуратайбди, эдэнии буйлуулдаг, болбосоруулдаг хүнүүд баһал хүндэтэй, һонин ажалтай хаям,—гэжэ Долгормаа хөөрэдэг байба.

Ажалай түрүүшын хабар Долгормаае балайшье һайнаар угтаагүй һэн. Тэрэ жэлынь фермэ гурбан зуун тугал абаха түсэбтэй, һүүлэй үедэ үнеэд олоороо түрэжэ, тугалаа хэхэ газарынь бүри олдохоёо болишонхой. Үнгэрхэдөө нэгэ тугалай байрада хоёрые байлгаха баатай болоо. Тэрэ үедэ фермэ дааггшые харахада шэгынь барагар хара, тэды олон тугал абаха байжа, байра байдалаа хүсэд бэлдүүлээгүй ябаһандаа зэмэтэйгээ мэдэжэ, бэеэ аршалжа, тэнгэри өөдэ харан «яагааш болихоёо болиһон хагсуу гэээшэб» гээд аман соогоо тэнгэриие хараадаг һэн.

Эгээл тэрэ үедэ Долгормаагай ажалладаг тугалай байрада хамшагта үбшэн бии боложо, тугалнууд олоороо үбдэжэ захалаа һэн. Тэрэ үбшэн ехэ хоротой байжа, бэлээр һалажа үгөөгүй.

Нэгэтэ үглөөгүүр Долгормаагай «Рекордистка» гэжэ нэрэтэй үүлтэртэ тугал эдеэлхэеэ болишонхой хэбтэбэ. Үдэр соогоо тэрэнь бэеэ дааха шадалгүй боложо, бодохоошье болишоо. Малай эмшэн үзэхэдөө «Рекордистка» ехэ хүндөөр үбдөө, халууниинь 42 градус болоно гэжэ хэлээ һэн.

Иимэрхүүгээр үбдэһэн тугалнуудай һайн болодоггүйень һанахадаа Долгормаагай досоо харанхы боложо, сээжэ соонь монсогор юумэ ургашоод, амииень хаахаяа байһандал уйтаржа, забдагүй сугларһан шүлһэеэ бүглэрэн гүлд байса дээрэ дээрэһээнь залгина.

«Рекордистка» колхоз соогоо эгээл һүтэй үнеэнэй тугал байгаа, эхэнь хүгшэржэ хээлиеэ даажа шадахаяа болиходонь, гэдэһыень хахалжа, тугалыень абаад Долгормаада тэжээхыень үгэһэн байгаа. Долгормаа тэрээнэйнгээ эмэ тугал байһанда баярлажа, «Рекордистка» гэжэ нэрэ үгөөд, тэрэмни тааруу нэрэ болоо гэжэ һанадагшье байгаа. «Аймаг соогоо һүтэй үнеэн болгохобди» гэжэ зоотехнигтээ зүбшэдэг бэлэй.

Мүнөө тэрээндээ хара буушанхай, хажуудань һуугаад нэгэ тархи доронь, нэгэ хүл доронь хэбтэриинь зузаална. Хирэ болоод лэ хоншоорхониинь, шэхэнүүдынь барижа үзэнэ, теэд нөөхил хүйтэн зандаа байхадань баһал урмагүй болон шэг шарайнь хубилна.

Тугалайнь нюдэн хонхойлдожо саана оршонхой, нариихан хабһануудынь гэрдылдэжэ нэгэ нэгээр тоолохоржорхихоор. Уухир уухир гэхэдэжэ, арай арайхан амилхань ойлгогдоно. Эзэнэйнгээ эрхэлүүлжэ ооголходонь, нюдэеэл хүдэлгэхэ шадалтайхан, бүхы бэень зөөлэхэн хагдаар хушаатай, хүлнүүд дээрэнь жэн табяатай, ялайтар сагаадажархиһан клеткэ соо хэбтэнэ. Хэдышье саг болоо юм Долгормаа нөөхил хажуудань һуунхай нэгэ эмыень шудхана, нэгэ халууень үзэнэ. Харин гэнтэ үүдэнэй түрд гэхэдэ, часаа харан гэхэдэнь һүниин хоёр час боложо байба.

«Ябажа амарыш» гэжэ ядахадаа гэртээ ошожо, унда, эдихэ хоол асаржа ерэһэн харуулшан Дамби үбгэжөөл һалирһаар орожо ерээд, һанаагаа зобонгёор үгэлжэ:—хүүгэмни үглөөнһөө хойшо унда уугаагүй үхэхэшни гээшэ, эдеэлэ, уу,—гэжэ байжа Долгормаае хашана.

Үглөөгүүр үшөө бүрүүл байхада зоотехнигэй орожо ябахые хараад, «ааляар, энэ Долгормаашни эндээ хоноо, мүнөө һая һууридаа мухаряад унташаба, бү һэрюул, одоол жара хүрэтэрөө иимэ ханалгатай, оролдосотой хүнии үзөөгүйб. Долгормаагаар талаантай хүбүүн нүхэр хэхэ даа» гэжэ шэбэнэжэ ябажа Дамби үбгэжөөл урдаһаань угтаба.

—«Рекордисткашье һайн», тээ тугаарай тархяа үргэдэг болоо, халууниингшье буужа байна гээ һэн, юрэдөөл болоо, хуу һайн, али ши Долгормаае гэртэнь абаашажа унтуулха гээшэ гүш..,—гэжэ ябажа хүлэйнгөө үзүүрээр гэшхэлжэ, шэмээ гаргангүй, аалихан алхална.

Долгормаагай шэнэхэн боро халаад дээгүүрнь һанжаһан ута гүрэмэл гэзэгэнүүдэйнь үзүүрнүүд хагдан дээгүүр унанхай, үргэн талмагар духаарнь үдэшын хираанаар унаһан шүүдэр мэтэ элбэгээр гараһан хүлһэниинь монсойлдон харагдана. Ехэнүүд хилэн хара нидхэнүүдтээ дарагдан, үзүүртээ хурса һорьмоһонуудаараа хушагдаһан нюдэниинь бүхөөр аняатай. Урин улаахан шэг шарайдань урма баярай гэрэл бадарна. Эгээл иимэрхүү нойроор арбан нормоёо нэгэ халаандаа дүүргэһэн шахтёр унтадаг байгаа ёһотой гэхээр.

Долгормаагай гэнтэ сошон һэрихэдэнь «Рекордистка» түн-тан гэшхэлжэ, дээгүүрнь алхажа ябаба, тиигээд гэдэһээ үлдэһэн янзатай хэлээ утаар гаргажа холуур догоодон, эдихэ юумэ бэдэрнэ. Хоёрдохи үдэртөө түрүүшынхеэ эдихэ юумэ өөрөө эрибэ гээд Долгормаа баярлан, нюрган дээгүүрнь эльбэн эрхэлүүлнэ.

Энэ жэлдэ Долгормаа гушан найман тугал даажа абаад бүрин бүтэнөөр ондо оруулаа. Тарган һайн тугалнуудай үһэ зүһэниингшье ондоо, сахилзажа, ялабхижа, гуужаад ябаһан гүрөөһэн шэнги ябадаг.

Долгормаагай тугалнуудые «пэршоонходол» гэжэ зоотехник дэмы нэрлээгүй. Теэд иимэ амжалта Долгормаада хүнгэнөөр ерээ бэшэ: үглөөнэй бүрүүл байхаһаа эхилжэ, үдэшын харанхы болотор Долгормаа тугалнууд соогуураа хүдэлжэл ябадаг һэн. Зарим тугалнуудынь овёс талха дурлажа үлүү эдихэ, зарим тугалынь витаминна үбһэнэй шүлэндэ холиһон һүндэ шунгажа орохо, зариманиинь дабһа гү, али яһанай талха холиһон концентрадта ехэ дуратайнууд байха. Эдэ бүгэдыень бултыень тааруулжа, ами аминдань илгажа эдеэлүүлдэг һэн.

Нэгэтэ, зунай элдин дулаа... рата үдэрнүүдэй нэгэниинь Дол... маагай марташагүй үдэрынь ... һон юм. Тугалнуудаа адуулаад... хэдэнь, эжынь зузаан бэшэг ... хай хүлеэжэ байгаа. Тэрээн... нигэжэ бэшээтэй байба: «Ай... малшадай мүрысөөнэй дүнг... хаража үзөөд байхадаа, Танай... лаһан һайн амжалтые баяр... тэмдэглэбэбди. Тугалнуудай... үдэр бүриин шэгнүүрые 800-... граммаар нэмээжэ, зургаа һар... лоһон тугалнуудайнгаа шэгнү... 170—180 килограмм болгожо... даһандаа аймагай залуу малш... түрүү зэргэдэ оролсобот. Жэл... һайн амжалта туйлаһанайнгаа... лөө Эхэ оронойнгоо ниислэл... Москва город ошожо, ... ажахын бүхэсоюзна выст... дэ хабаадалсаха болоһые... баясан дуулганабди. Колхоз... гоо ажал дээрэ үшөө ехэ амж... туйлахытнай хүсэнэбди» гээд... сомолой айкомой секретариин... табяатай байгаа.

Долгормаа баярлаһандаа э... хүзүүдэн таалажа, «эжы, ... ямар гоёб, Москва ошохоб, вы... кэ харахаб, эжыхэндээ юу ас... биб» гэн үшөө таалана. Эмэгт... лоһон эхынь нюдэндэ баярай ... мүнгэтэн мэлмэлзэбэ, басагаа... гаа мүндэгэрхэн духыень аа... үнэсэбэ. Эгээл тиигэжэ Долгор... гай дурлаһан ажалай аша үрэ... дөө бэлэй.

Н. ЖАМБАЛ...

Редактор Д. Л. ЛОБСАН...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора —32-74, отв. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-..., культуры и быта, промышленности — 34-05, местной информации и писем —24-74 корректорская —37-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00515. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № ...